

Ehkäisevä päihdetyö Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kun- nissa vuonna 2023

Aino Rousu,
Jenni Lahtinen,
Jaana Markkula

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat-vastuualue

Ehkäisevä päihdetyö Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston
toimialueen kunnissa vuonna 2023

3.10.2023

-

Aino Rousu, Jaana Markkula ja Jenni Lahtinen

Aluehallintovirastojen julkaisuja 183/2023

ISSN-2343-3132

ISBN-978-952-5935-64-6

Vaasa

2023

Tekijät Aino Rousu, Jenni Lahtinen, Jaana Markkula, THL		Julkaisu-aika 3.10.2023	
		Toimeksiantajat(t) -	
		Toimielimen asettamispäivä -	
Julkaisun nimi Ehkäisevä päihdetyö Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023			
Tiivistelmä <p>THL ja aluehallintovirastot kartoittivat ehkäisevän päihdetyön tilaa ja rakenteita kunnille lähetetyllä kyselyllä vuoden 2023 keväällä. Aiempien vuosien tapaan kyselyllä kartoitettiin ehkäisevän päihdetyön rakenteita, eli ovatko kunnat nimenneet lakisääteisen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielimen, toimiiko kunnassa ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä, koordinoiko ehkäisevää päihdetyötä nimetty yhdyshenkilö sekä miten ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty osaksi kuntien toiminnan suunnittelua. Tässä raportissa esitetyt tulokset kuvaavat Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteita huhti-toukokuussa 2023. Saatuja tuloksia verrataan vuoteen 2020 ja tulosten pohjalta sekä kansallisiin suosituksiin nojaten raportissa annetaan kunnille suosituksia ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseen ja vahvistamiseen</p> <p>Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen 85 kunnasta kyselyyn vastasi 83 kuntaa. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö joko kunnallinen tai seudullinen löytyi 93 prosentista alueen kuntia (n=79). Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain mukainen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin on nimetty 79 prosentissa alueen kunnista (n=67). Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä on 88 prosentissa alueen kuntia (n=74). Lisäksi 92 prosenttia kunnista (n=78) ilmoittaa laatineensa suunnitelman, joka sisältää ehkäisevän päihdetyön.</p> <p>Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat kokonaisuutena pysyneet melko ennallaan. Vahvimmat rakenteet ovat Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa. Eniten kehitettävää ehkäisevän päihdetyön rakenteissa on Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa.</p>			
Asiasanat Ehkäisevä päihdetyö, Ehkäisevän päihdetyön rakenteet, Ehkäisevän päihdetyön suositukset, Länsi- ja Sisä-Suomi			
ISSN (painettu) xxxx-xxxx	ISBN (painettu) xxxx-xxxx	ISSN (verkkojulkaisu) 2343-3132	ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-5935-64-6
Kokonaissivumäärä 63	Kieli -	Hinta -	
Julkaisija Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto	Paino -		

INFORMATIONSSIDA

Regionförvaltningsverkens publikationer 183/20xx

Sammanställd av Text...		Utgivningsdatum 3.10.2023	
		Uppdragsgivare Text...	
		Datum för tillsättandet av organet Text...	
Publikationens titel Förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland år 2023			
Referat <p>THL och regionförvaltningsverken har kartlagt läget och strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet genom en enkät som skickades till kommunerna våren 2023. Precis som tidigare år kartlades strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet, det vill säga om kommunerna har utsett ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet, om en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet verkar i kommunen, om en kontaktperson som utsetts för det förebyggande rusmedelsarbetet koordinerar det förebyggande rusmedelsarbetet samt hur det förebyggande rusmedelsarbetet har inkluderats i planeringen av kommunernas verksamhet. De resultat som presenteras i denna rapport beskriver strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland i april-maj 2023. Resultaten jämförs med 2020 och utifrån resultaten och med stöd av nationella rekommendationer framförs i rapporten rekommendationer om hur kommunerna kan genomföra och stärka det förebyggande rusmedelsarbetet.</p> <p>Av de 85 kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland besvarade 83 kommuner enkäten. I 93 procent av kommunerna i området (n=79) fanns en kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet, antingen på kommunal eller regional nivå. I 79 procent av kommunerna i området (n=67) har det utsetts ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet enligt lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet. I 87 procent av kommunerna i området (n=74) finns en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet. Dessutom uppger 93 procent av kommunerna (n=78) att de utarbetat en plan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete.</p> <p>I kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland har strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i sin helhet förblivit ganska oförändrade. Kommunerna i Österbottens välfärdsområde har de starkaste strukturerna medan det i kommunerna i Mellersta Österbottens välfärdsområde finns mest att utveckla när det gäller strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet.</p>			
Ämnesord förebyggande rusmedelsarbete, strukturer för förebyggande rusmedelsarbete, rekommendationer för förebyggande rusmedelsarbete, Västra Finland och Inre Finland			
ISSN (tryckt) xxxx-xxxx	ISBN (tryckt) xxxx-xxxx	ISSN (webbpublikation) 2343-3132	ISBN (webbpublikation) 978-952-5935-64-6
Sidantal 63	Spåk -	Pris -	
Utgivare Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland		Tryckeri -	

Sisällys

1 Johdanto	6
2 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa: lait ja suositukset	7
3 Kyselyn toteuttaminen ja arvioinnin periaatteet	10
4 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa	13
4.1 Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue	13
4.2 Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	20
4.3 Keski-Suomen hyvinvointialue	23
4.4 Pirkanmaan hyvinvointialue	31
4.5 Pohjanmaan hyvinvointialue	40
4.6 Yhteenveto ja johtopäätökset arvioinnista	47
5 Suositukset kunnille ehkäisevään päihdetyöhön	50
6 Lopuksi	53
Lähteet	57
Liitteet	61
Liite 1. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)	61

1 Johdanto

Kysely toteutettiin kunnille vuoden 2023 keväällä, jolloin monet kunnat olivat järjestäneet niin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kuin ehkäisevän päihdetyönkin uudelleen, koska sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestäminen siirtyi hyvinvointialueiden vastuulle. Lain mukaan jatkossa niin hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuin ehkäisevä päihdetyö kuuluvat kuntien lisäksi myös hyvinvointialueiden tehtäviin (sote-järjestämislaki 612/2021; EPT-laki 523/2015; ks. terveydenhuoltolaki 1326/2010, 20 §; sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 24 §). Kyselyn toteutusajankohtana hyvinvointialueet olivat toimineet vasta muutaman kuukauden. Kyselyssä ei kartoitettu hyvinvointialueen rakenteita (hyvinvointialuetasosta koordinaatiota, suunnitelmia tai työryhmiä).

Ehkäisevän päihdetyön tilaa kunnissa on kartoitettu kyselyin aiemmin vuosina 2001, 2011, 2013, 2016 ja 2020 (Warpenius 2002; Strand 2011; Markkula ym. 2014; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2018; Warpenius & Markkula 2020a; Warpenius & Markkula 2020b). Lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten lisäksi ehkäisevää päihdetyötä koskevat kansalliset linjaukset ovat edellisen vuoden 2020 selvityksen jälkeen päivittyneet. Osana vuonna 2021 julkaistua ensimmäistä kansallista päihde- ja riippuvuusstrategiaa (Kotovirta ym. 2021) tehtiin Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman väliarviointi sekä päivitys (Markkula ym. 2021). Strategian yhdeksi tavoitteeksi asetettiin ehkäisevän päihdetyön koordinoinnin, laadun sekä vaikuttavuuden arvioinnin vahvistaminen kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman väliarvioinnissa puolestaan painotettiin, että kuntien on tarpeen päivittää ehkäisevän päihdetyön perusrakenteet sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä sekä kiinnittää huomiota ehkäisevän päihdetyön laatuun niin rakenteiden kuin eri hallinnonalojen hyväksi todettujen toimien osalta. Päihde- ja riippuvuusstrategian sateenvarjon alla on julkaistu ehkäisevää työtä tukeva Rahapelipoliittinen ohjelma (STM 2022) sekä tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmän ehdotukset (Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmä 2023).

Edellisessä vuonna 2020 tehdyssä kyselyssä havaittiin, että ehkäisevän päihdetyön rakenteet olivat vahvistuneet Manner-Suomen kunnissa vuodesta 2016, jolloin laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) oli juuri tullut voimaan.

Vuonna 2020 Manner-Suomen kunnista 77 prosenttia oli nimennyt lain mukaisen ehkäisevän päihdetyön toimielimen tai työryhmän, jolle toimitettiin valtuuttanut tehtävänsä. Kunnista 86 prosentissa toimi kunnallinen tai seudullinen työryhmä, jonka tehtäviin ehkäisevän päihdetyön toimeenpano kuului. Ehkäisevää päihdetyötä koordinoiva kunnallinen tai seudullinen yhdyshenkilö toimi 91 prosentissa kunnista. Osuus oli suurempi kuin vuonna 2016 (84 %). Suurimmalla osalla (96 %) kunnista oli jokin suunnitelma, joka sisälsi ehkäisevän päihdetyön. Yleisimmin tämä suunnitelma oli hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Vuonna 2020 noin joka kahdessa kolmasosassa (69 %) kunnista oli kokonaisarvion perusteella vahvat rakenteet, eli niissä oli kunnossa kaikki tässä arvioissa

tarkastellut ehkäisevän päihdetyön perusrakenteet. Vuonna 2016 vastaava osuus oli 35 prosenttia. Vuoden 2020 kyselyn jälkeen voitiin todeta, että ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki (523/2015) ja sitä tukeva toimintaohjelma ovat edistäneet merkittävästi päihdetyön rakenteiden kehitystä kunnissa

Vuonna 2020 Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö toimi 88 prosentissa alueen kunnista (n=75). Kunnista 72 prosenttia (n=61) oli nimennyt yhdyshenkilön tehtävänsä ja 16 prosentissa kunnista (n=14) ei ollut virallisesti nimettyä yhdyshenkilöä. Yhdyshenkilötilanne heikkeni määrällisesti vuodesta 2016 vuoteen 2020. Vuonna 2016 yhdyshenkilö toimi 91 prosentissa kuntia. Sen sijaan virallisesti nimettyjen yhdyshenkilöiden määrä kasvoi vuoden 2016 kyselystä. Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain mukainen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama, joko kunnallinen tai seudullinen työryhmä oli nimetty vuonna 2020 73 prosentissa (n=62) Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueen kunnista. Toimielimien tilanne parani huomattavasti vuoden 2016 kyselyyn verrattuna, jolloin toimielin oli nimetty 33 prosentissa kuntia. Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä toimi 70 kunnassa (82 %) vuonna 2020, vastaava luku oli vuonna 2016 47 (55 %). Kunnista 94 prosenttia (n=80) ilmoitti laatineensa tai päivittäneensä jonkin ehkäisevän päihdetyön sisältävän suunnitelman valtuustokaudellaan. Vuonna 2016 ehkäisevän päihdetyön sisältävä suunnitelma löytyi 92 prosentilta kuntia. Mielenkiintoista olikin nyt nähdä, miten tilanne oli lähtenyt vuoden 2023 alussa toteutetun sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä kehittymään.

Tämän raportin luvussa 2 on avattu ehkäisevän päihdetyön rakenteita tukevat lait ja suositukset. Luku 3 puolestaan kuvaa miten käytännössä kunnille tehty kysely toteutettiin sekä tulokset analysoitiin ja raportoitiin tässä raportissa. Lukuun 4 on koottu arvio hyvinvointialueittain eri kuntien rakenteiden tilanteesta sekä muutoksesta vuoteen 2020 verrattuna. Luvussa 5 on suosituksia ehkäisevään päihdetyöhön ja luku 6 kokoaa keskeisimpiä ajankohtaisia haasteita, jotka raamittavat kunnissa tehtävää työtä.

2 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa: lait ja suositukset

Vaikka ehkäisevää päihdetyötä voidaan järjestää ja koordinoida kunnissa monin eri tavoin kuntien itsehallinnon hengessä, on seuraavat perusrakenteet tunnistettu aiemmissa selvityksissä sellaisiksi, joilla voidaan edesauttaa työn suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä:

- 1) ehkäisevän päihdetyön johtamisesta vastaava toimielin tai vastaava,
- 2) ehkäisevän päihdetyön toimeenpanosta vastaava monialainen työryhmä,
- 3) ehkäisevän päihdetyön koordinaatiosta vastaava taho, kuten yhdyshenkilö tai koordinaattori,
- 4) ehkäisevää päihdetyötä ohjaava suunnitelma, kuten hyvinvointikertomus- ja suunnitelma (ks. myös Markkula ym. 2022; Warpenius & Markkula 2020a; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2018; Markkula ym. 2014, Soikkeli & Warsell 2013).

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä sekä laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä edellyttävät nimeämään kunnissa ehkäisevän päihdetyön toimielimen sekä viemään ehkäisevän päihdetyön osaksi kunnan toiminnan suunnittelua. Nämä yhdessä työtä koordinoivan henkilön ja työtä suunnittelevan ja käytännössä toimeenpanevan monialaisen työryhmän kanssa muodostavat perustan tehokkaalle päihteiden käytön, tupakka- ja nikotiini tuotteiden sekä haitallisen rahapelaamisen vähentämiselle ja haittojen ehkäisylle.

Kunta voi itsehallintonsa puitteissa päättää minkä kuntalain (410/2015, 30 §) mukaisen **toimielimen** (esim. valtuusto, kunnanhallitus, lautakunta, valiokunta, toimikunta ja jaosto) tehtäväksi se antaa ehkäisevän päihdetyön. Ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä koskevassa laissa on lueteltu toimielimen vastuulle kuuluvat tehtävät (ks. liite 1). Vuoden 2023 alusta vastaavat tehtävät ovat kuuluneet kunnan lisäksi myös hyvinvointialueelle.

Käytännössä kunnan toimielin ei välttämättä hoida itse ehkäisevän päihdetyön tehtäviä, vaan se johtaa, seuraa ja arvioi niiden toteutumista. Se on keskeisessä asemassa sen varmistamisessa, että ehkäisevän päihdetyön tavoitteista ja toimista sekä yhdyspintatyöstä sovitaan osana vuosittaisia kunnan ja hyvinvointialueen neuvotteluja. Vuonna 2020 monessa kunnassa vielä sosiaali- ja terveyslautakunta toimi ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavana toimielimenä, vaikkakin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta ennakoiden enenevässä määrin tehtäviä oli siirretty hyvinvointilautakunnille tai vastaaville. Yleensä toimielin antaa vastuun käytännön toimeenpanosta jollekin toiselle kunnan monialaiselle ryhmälle, kuten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tai ehkäisevän päihdetyön työryhmälle (ks. myös Markkula ym. 2022).

Monialainen toimeenpaneva työryhmä on parhaimmillaan se, joka puhalttaa kunnan yhdessä tehtävän ehkäisevän päihdetyön eloon. Se varmistaa, että kunnan eri hallinnonalojen, hyvinvointialueen, poliisin, alkoholihallinnon, tupakkavalvonnan ja järjestöjen ja seurakuntien ehkäisevää päihdetyötä koskevat toimet kootaan yhteen suunnitelluksi toisiaan täydentäväksi kokonaisuudeksi. Yhteisesti jaettuun ymmärrykseen kunnan päihde-, tupakka- ja rahapelioloista perustuvat tavoitteet sekä niitä tukevat toimet, joiden toteutumista seurataan ja raportoidaan vievät kokonaisuutta eteenpäin. Parhaimmillaan monialainen työryhmä edesauttaa ehkäisevässä päihdetyössä onnistumista tuoden yhteen eri toimijat sekä niiden taidot, asiantuntemuksen ja henkilökohtaiset ja ammatilliset verkostot yhteisen päämäärän edistämiseksi (EMCDDA 2019). Onnistunutta työtä edistää työn selkeä johtaminen, säännöllinen kokoontuminen ja tehdyn työn tavoitteiden yhteinen seuranta ja arviointi (mt.).

Monialaisia ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpanevia työryhmiä voivat olla esimerkiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä tai ehkäisevän päihdetyön ryhmä. Kunnat ovat voineet myös yhdistää voimansa ja koota monialaisen ehkäisevää päihdetyötä laajasti edistävän työryhmän seututasolle. On hyvä keskustella työryhmätyöskentelystä yhdessä hyvinvointialueen kanssa, ja sovittaa kunnan työtä yhteen myös hyvinvointialueen kanssa sopien työnjaosta eri työryhmien kesken esimerkiksi

yhteisellä vuosikellolla, ja näin saada mahdollisimman paljon synergiaa eri tasoilla tehtävästä työstä. (Ks. myös Markkula ym. 2022.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevassa laissa veloitetaan kuntia nimittämään **vastuutaho** hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Käytännössä vastuutaho voi olla järjestetty monin tavoin. Ehkäisevän päihdetyön osalta on todettu, että vastuutahon nimittäminen kunnan keskushallintoon sekä koordinaatiosta käytännössä vastaavan tahon, kuten yhdyshenkilön tai koordinaattorin nimittäminen tukevat ehkäisevän päihdetyön koordinaatiota (ks. esim. Warpenius 2002; Markkula ym. 2022). Vastuutaho vie ehkäisevän päihdetyön osaksi poliittista päätöksentekoa, talouden ja toiminnansuunnittelua sekä varmistaa, että lakisääteinen toimielin on kunnassa asetettu ja huolehtii tehtävistään.

Kunnan ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava **yhdyshenkilö tai koordinaattori** on aihealueen asiantuntija, siitä viestijä, verkostotyön käynnistäjä ja koordinaattori sekä yhdessä sovittujen toimien edistäjä, seuraaja ja arvioija. Edellä mainittuja tehtäviä on kuvattu tarkemmin esimerkein Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille -julkaisussa (Markkula ym. 2022). Yhdyshenkilöä nimittäessä kannattaa pohtia mitkä ovat kunnan tarpeet sekä mihin yhdyshenkilön kunnassa on tarpeen panostaa, että työllä olisi eniten vaikuttavuutta ja että hänen työnsä parhaiten edistäisi lakisääteisten tehtävien toteuttamista kunnassa. Pienissä kunnissa yhdyshenkilö tai koordinaattori voi olla useamman kunnan yhteinen tai yhdistetty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatiosta vastaavan tehtäviin. Tehtävänkuvaa ja käytettävissä olevaa työaikaa on tärkeää peilata yhteen, jotta tehtävässä on käytännössä mahdollista onnistua. Kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori toimii tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueen vastaavissa tehtävissä toimivan kanssa varmistaen sujuvan tiedonkulun ja toimien yhteensovittamisen arjessa.

Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015, 5§) mukaan ehkäisevä päihdetyö kuuluu osaksi kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sitä koskevaa **suunnittelua ja raportointia**. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain (612/2021, 6 §) mukaan kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä tulee seurata, ja niistä sekä toteutetuista toimenpiteistä tulee raportoida vuosittain kunnan valtuustolle. Lisäksi valtuustolle tulee laatia näistä tiedoista kerran valtuustokaudessa hyvinvointikertomus- ja suunnitelma sekä toimitettava se tiedoksi myös hyvinvointialueelle. Kunnan on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöstensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.

Osana tätä kokonaisuutta ehkäisevästä päihdetyöstä ja päihde-, tupakka- ja rahapelitilanteesta väestöryhmittäin ja alueittain raportoidaan valtuustolle vuosittain sekä nämä asiat sisällytetään hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kunnassa valitut keskeiset päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta kuvaavat mittarit ja tavoitteet, toimet ja varatut resurssit sekä vastuunjako kuvataan hyvinvointikertomuksessa (THL 2016a; Markkula ym. 2022).

Valtuustokausittaisen hyvinvointikertomus- ja suunnitelmatyön tueksi voidaan kuntaan tai seudulle koostaa erillinen pidemmän tähtäimen ehkäisevää päihdetyötä koskeva suunnitelma, joka kokoaa yhteen tehtävän työn tavoitteineen ja toimineen. Idea on, että tästä pidemmän aikavälin suunnitelmasta nostetaan kullekin valtuustokaudelle priorisoidut tavoitteet ja toimet hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan. Samoin keskeisissä ikäkausittaisissa (esim. lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, suunnitelma ikääntyvän väestön tukemiseksi) tai muissa suunnitelmissa (esim. turvallisuussuunnitelma), joissa on selvä yhteys päihde-, tupakka- ja rahapeli-ilmiöihin, on hyvä nostaa niihin sopivia sisältöjä mahdollisesta erillisestä ehkäisevän päihdetyön suunnitelmasta. Tärkeää on varmistaa, että eri suunnitelmien tavoitteet ovat yhteneväiset sekä keskustelevat myös hyvinvointialueen toiminnansuunnittelun kanssa. (Markkula ym. 2022.)

Käynnissä oleva muutostilanne hyvinvointialueiden käynnistäessä työtään korostaa entisestään kuntien toimivien rakenteiden merkitystä. Ne voivat sujuvoittaa yhteistyön käynnistymistä ja varmistaa eri toimijoiden työn yhteensovittamista sekä ennen kaikkea varmistaa kunnassa tehdyn työn jatkuvuutta. Rakenteilla voidaan myös varmistaa tehdyn työn laatua kokoamalla eri toimijoiden voimavarat yhteen ja suunnata toimia vaikuttaviin menetelmiin systemaattista seuranta ja arviointia unohtamatta.

On muistettava, että yksistään vain rakenteilla ei taata laadukasta ehkäisevää päihdetyötä. Tarvitaan rakenteiden laadukasta toteuttamista sekä motivoituneita ja innostuneita toimijoita kunnan eri hallinnonaloilta, hyvinvointialueilta, järjestöistä, seurakunnista sekä eri viranomaistoimijoiden joukosta, kuten alkoholilupahallinnosta, tupakkavalvonnasta ja poliisista, jotka kukin osana toimenkuvaansa toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä sekä päihde-, tupakka- ja rahapelihaittoja ehkäisevää ja vähentävää työtä.

3 Kyselyn toteuttaminen ja arvioinnin periaatteet

THL ja aluehallintovirastot kartoittivat huhti-toukokuussa Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2023 -kyselyllä ehkäisevän päihdetyön tilaa ja rakenteita kunnissa. Kyselyssä huomioitiin seudullisten, eli muutamien kuntien tai kuntaryppäiden yhteistyössä, muodostamien rakenteiden mahdollisuus. Tällä ei kuitenkaan tarkoitettu hyvinvointialueen koordinoimia rakenteita, eli esimerkiksi hyvinvointialueen koordinaattoria, suunnitelmia tai työryhmiä.

Kysely toteutettiin lähettämällä kaikkiin Manner-Suomen kuntien kirjaamoihin pyyntö välittää kysely vastattavaksi ehkäisevästä päihdetyöstä vastaaville yhdyshenkilöille tai koordinaattoreille. Tiedonkeruu toteutettiin webropol-kyselynä. (Ks. lisää kyselystä THL:n verkkosivuilta: www.thl.fi/ehkaisevapaihdeyto > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja seuranta > Ehkäisevä päihdetyö kunnissa - kysely).

Kyselyllä selvitettiin muun muassa kuntien ehkäisevän päihdetyön:

- yhdyshenkilön olemassaoloa, resursseja ja tehtäviä,
- johtamista ja yhteistyötä,

- suunnittelua ja seurantaa,
- sisältöjä ja painotuksia,
- vahvuuksia ja kehittämiskohteita.

Kysely lähetettiin Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastosta sähköpostitse kuntien kirjaamoihin 24.4.2023 ja vastausaika annettiin 26.5.2023 saakka. Kunnille lähetettiin kaksi muistutusta vastausajan aikana. Vastausajan päättymisen jälkeen lähetettiin sähköpostia toimialueen vastaamattomien kuntien (11) yhdyshenkilöille/kunnanjohtajille, ja pyydettiin vastaamaan kyselyyn. Lopulta kahta kuntaa lukuunottamatta kaikista kunnista saatiin vastaus kyselyyn, jonka jälkeen kysely suljettiin 13.6.2023.

Vastausajan päättymisen jälkeen tulokset lähetettiin tarkastettavaksi kuntiin ehkäisevän päihdetyön rakenteita koskevien vastausten osalta. Tarkastuskierroksen aikana kunnille lähetettiin kolme muistutusta. Tarkastuskierroksen jälkeen kaksikymmentäviisi kuntaa halusi muuttaa vastaustaan ja nämä korjaukset on tehty raporttiin. Tarkastuskierroksella yhdelle kunnalle annettiin mahdollisuus vastata kunnan pyynnöstä uudelleen, koska ensimmäiset vastaukset oli vastattu kokonaisuudessaan hyvinvointialueen näkökulmasta. Kyselyn tulosten analysointi ja raportointi perustuu kyselyyn vastannneiden ja tarkastuskierroksella tuloksia korjanneiden henkilöiden vastauksiin. Tarkastuskierroksen aikana kuntien rakenteita koskevista vastauksista on poistettu hyvinvointialueen rakenteita kuvaavat vastaukset.

Lopulta Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella vastaukset saatiin kaikkiaan 83 (97,6%) kunnasta. Kahden kunnan osalta vastauksia ei saatu. Vastausten raportoinnissa on tehty yhteistyötä THL:n kanssa. Kyselystä raportoidaan alkusyksystä 2023 ilmestyvässä THL:n Tutkimuksesta tiiviisti - julkaisussa.

Tässä raportissa kuvataan Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien osalta ehkäisevän päihdetyön keskeisimpien rakenteiden (a-c) tilanne, eli löytyykö kunnista:

- a) nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö,
- b1) nimetty ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä,
- b2) ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä,
- c) ajantasainen toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy.

Kyselyn vastauksiin pohjautuvan arvioinnin tulokset on esitetty hyvinvointialueittain, niin että luvun 4 taulukoissa on annettu kullekin kunnalle arvio sen mukaan, onko kunnassa kyseistä rakennetta. Arvioinnin tulokset on esitetty luvun 4 taulukoissa koodein (+, +/-, -, ? ja x) sekä sanallisesti ("Kyllä", "Lähes", "Ei", "Ei osaa sanoa", "Ei vastausta"). Luvun 4 taulukoissa on lisäksi käytetty tarpeen mukaan taustaväriä, jotta kunnat voivat helposti tunnistaa mahdolliset kehittämiskohteet: sinisellä värillä on merkitty "Lähes" -arvio, punaisella värillä "Ei" -arvio ja harmaalla on merkitty kunnat, joista ei saatu vastausta. Lisäksi on koostettu hyvinvointialueittain kuviot, joissa vuoden 2023

tilannetta verrataan edellisen kyselyn tuloksiin vuodelta 2020. Prosenttiluvut kuvioissa eivät välttämättä summaudu 100 prosenttiin pyöristysten vuoksi. Kuvioissa on korostettu vertailutietoa kuvaavaa palkkia (vuosi 2020 / koko maa) raidoituksella.

Arvioinnin kriteerit on kuvattu tarkemmin rakenteittain (a–c) alla olevassa taulukossa 1.

Taulukko 1. Arviointiasetelma

Arvio	Kriteerit
+ Kyllä	<p>a. Kunnassa on nimetty kunnallinen / seudullinen yhdyshenkilö</p> <p>b1. Kunnassa on nimetty vastaava toimielin TAI kunnassa tai seudulla toimii toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä</p> <p>b2. Kunnassa tai seudulla toimii toimeenpaneva monialainen työryhmä</p> <p>c. Kunnassa on ajantasainen kunnallinen tai seudullinen toimintasuunnitelma, jossa ehkäisevä päihdetyö on huomioitu</p>
+ / - Lähes	<p>a. Kunnassa toimii kunnallinen / seudullinen yhdyshenkilö, muttei nimettynä</p> <p>b1. -</p> <p>b2. Kunnassa tai seudulla toimii toimeenpaneva monialainen työryhmä, joka kattaa vain osan ikäryhmistä</p> <p>c. Kunnassa on valmisteilla kunnallinen tai seudullinen toimintasuunnitelma tai se kattaa vain osan ikäryhmistä</p>
— Ei	<p>a. Kunnassa ei ole nimetty, eikä toimi kunnallista / seudullista yhdyshenkilöä</p> <p>b1. Kunnassa ei ole nimetty vastaavaa toimielintä</p> <p>b2. Kunnassa tai seudulla ei toimi toimeenpanevaa monialaista työryhmää</p> <p>c. Kunnassa ei ole kunnallista tai seudullista toimintasuunnitelmaa</p>
? Ei osaa sanoa	<p>a. -</p> <p>b1. Ei osaa sanoa</p> <p>b2. Ei osaa sanoa</p> <p>c. Ei osaa sanoa</p>
× Ei vastausta	<p>a. -</p> <p>b1. Ei vastausta</p> <p>b2. Ei vastausta</p> <p>c. Ei vastausta</p>

4 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella on viisi hyvinvointialuetta (Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Pirkanmaan ja Pohjanmaa) ja yhteensä 85 kuntaa. Valtaosa toimialueen kunnista on pieniä, alle 5000 asukkaan kuntia (44 %). Suuria, yli 50 000 asukkaan kuntia ovat aluehallintoviraston alueella Jyväskylä, Seinäjoki, Tampere ja Vaasa (5 %). Aluehallintoviraston alueen hyvinvointialueista Pirkanmaan hyvinvointialue on asukasluvultaan suurin, johon kuuluu 23 kuntaa ja yhteensä 532 671 asukasta. Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue on alueen hyvinvointialueista asukasluvultaan pienin. Se muodostuu kahdeksasta kunnasta ja yhteensä 67 805 asukkaasta. Keski-Suomen hyvinvointialue on alueen hyvinvointialueista toiseksi suurin ja se muodostuu 22 kunnasta ja yhteensä 272 437 asukkaasta. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue muodostuu 18 kunnasta ja yhteensä 190 774 asukkaasta ja Pohjanmaan hyvinvointialue 14 kunnasta ja 176 323 asukkaasta.

Seuraavissa hyvinvointialueittaisissa alaluvuissa on ensin kuvattu tiiviisti hyvinvointialueiden päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta koko maahan verrattuna THL:n Sotkanetin päihdeavainindikaattoreita hyödyntäen vuosilta 2020-2022 (THL, Sotkanet: www.sotkanet.fi > Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit). Pääpaino alaluvuissa on Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2023 -kyselyn tulosten esittämisessä ehkäisevää päihdetyötä tukevien rakenteiden osalta. Arvioinnin tulokset on esitetty kunnittain taulukoissa, jotta kuntien ja hyvinvointialueiden olisi mahdollisimman helppo tunnistaa omat kehittämiskohteensa sekä ennen kaikkea löytää hyviä esimerkkejä ehkäisevän päihdetyön rakenteista muista alueen kunnista. Lopuksi yhteenveto-luvussa on vielä vertailtu aluehallintoviraston toimialueen hyvinvointialueiden tilannetta toisiinsa sekä aluehallintoviraston alueeseen sekä koko maahan. Raportin kuvioissa arviot on esitetty %-osuuksina kunnista. Pyörityksistä johtuen yksittäisten vastausten %-osuudet eivät välttämättä summaudu tasan 100 prosenttiin.

4.1 Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella päihdehuollon laitoksissa hoidossa olevien asiakkaiden määrä oli maan keskiarvoa pienempi, mutta avopalveluissa sen sijaan maan keskiarvoa suurempi. Päivittäin tupakoivien määrä oli yläkoulun kahdeksannella ja yhdeksännellä luokalla sekä ammattikoulussa opiskelevilla 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla maan keskiarvoa suurempi. Samoin päivittäin nuuskaa käyttävien määrä oli ammattikoulun sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla maan keskiarvoa hieman suurempi. Samoissa ikäryhmissä myös pelattiin rahapelejä viikoittain hieman muuta maata enemmän. Itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien yläkoululaisten sekä ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden määrä oli maan keskiarvoa korkeampi Etelä-

Pohjanmaan hyvinvointialueella. Poliisin tietoon tulleita rattijuopumustapauksia oli muuta maata enemmän

Etelä-Pohjanmaan 18 kunnasta kyselyyn vastasi 17 kuntaa. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilötilanne on Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella hyvä, sillä yhdyshenkilö löytyy hyvinvointialueen jokaisesta vastanneesta kunnasta (n=17). Kunnista 83 prosenttia (n=15) on nimennyt yhdyshenkilön virallisesti, kun taas kahdessa kunnassa, Kauhavalla ja Ähtärissä (11%), yhdyshenkilöä ei ole virallisesti nimetty.

Ehkäisevän päihdetyön lakisääteinen toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä löytyy 78 prosentista hyvinvointialueen kuntia (n=14). Ähtäristä ja Vimpelistä nimetty toimielin puuttuu. Karijoki ei osannut vastata toimielimen tilanteesta. Monialainen ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva työryhmä löytyy 78 prosentista alueen kuntia (n=14). Kokonaan monialainen ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva työryhmä puuttuu Alajärveltä, Ilmajoelta ja Isostakyröstä.

Ehkäisevän päihdetyön sisältämä suunnitelma on laadittu 89 prosentissa hyvinvointialueen kuntia (n=16). Ilmajoella ei ole ehkäisevän päihdetyön sisältävää suunnitelmaa, mutta valmisteilla on hyvinvointisuunnitelma. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa ehkäisevä päihdetyö sisältyy johonkin kunnassa tehtyyn suunnitelmaan, kuten hyvinvointisuunnitelmaan tai mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaan. Suunnitelma voi olla joko kunnan oma tai seudullinen. Taulukossa 1. on kuvattu ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

Taulukko 1. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Alajärvi	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Elinvoimalauta-kunta</i>	- Ei	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma valmisteilla seudullinen</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
				<i>ehkäisevän päihdetyön suunnitelma</i>
Alavus	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>nuorten palvelut, alueellinen ehkäisevän päihdetyön ryhmä (Alavus, Ähtäri, Kuortane ja Soini)</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma</i>
Evi-järvi	x	x	x	x
Ilmajoki	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointilautakunta</i>	- Ei	+/- Lähes <i>hyvinvointisuunnitelma valmisteilla</i>
Isojoki	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>seudulliset Suupohjan alueen ept-työryhmät (ept-ikä ja ept-lanu) (Isojoki, Karijoki, Teuva ja Kauhajoki)</i>	+ Kyllä <i>seudullinen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma sekä hyvinvointikertomus- ja suunnitelma</i>
Iso-kyrö	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointilautakunta</i>	- Ei <i>kunnan oma tarkoitus</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma,</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
			<i>käynnistää uudelleen</i>	<i>ehkäisevän päihdetyön suunnitelma valmisteilla</i>
Karijoki	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	? EOS	+ Kyllä <i>seudulliset ept-työryhmät (ept-ikä ja ept-lanu) (Isojoki, Karijoki, Teuva ja Kauhajoki)</i>	+ Kyllä <i>seudullinen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma, kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Kauhajoki	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma hyvinvointityöryhmä toimielimen valtuuttamana, seudulliset Suupohjan ept-työryhmät (ept-ikä ja ept-lanu) (Isojoki, Karijoki, Teuva ja Kauhajoki)</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, seudullinen ept-suunnitelma</i>
Kauhava	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimetty-nä</i>	+ Kyllä <i>elämänlautilautakunta</i>	+ Kyllä <i>seudullinen (Kauhava ja Evijärvi)</i>	+ Kyllä <i>seudullinen ja kunnan oma hyvinvointikerto-</i>

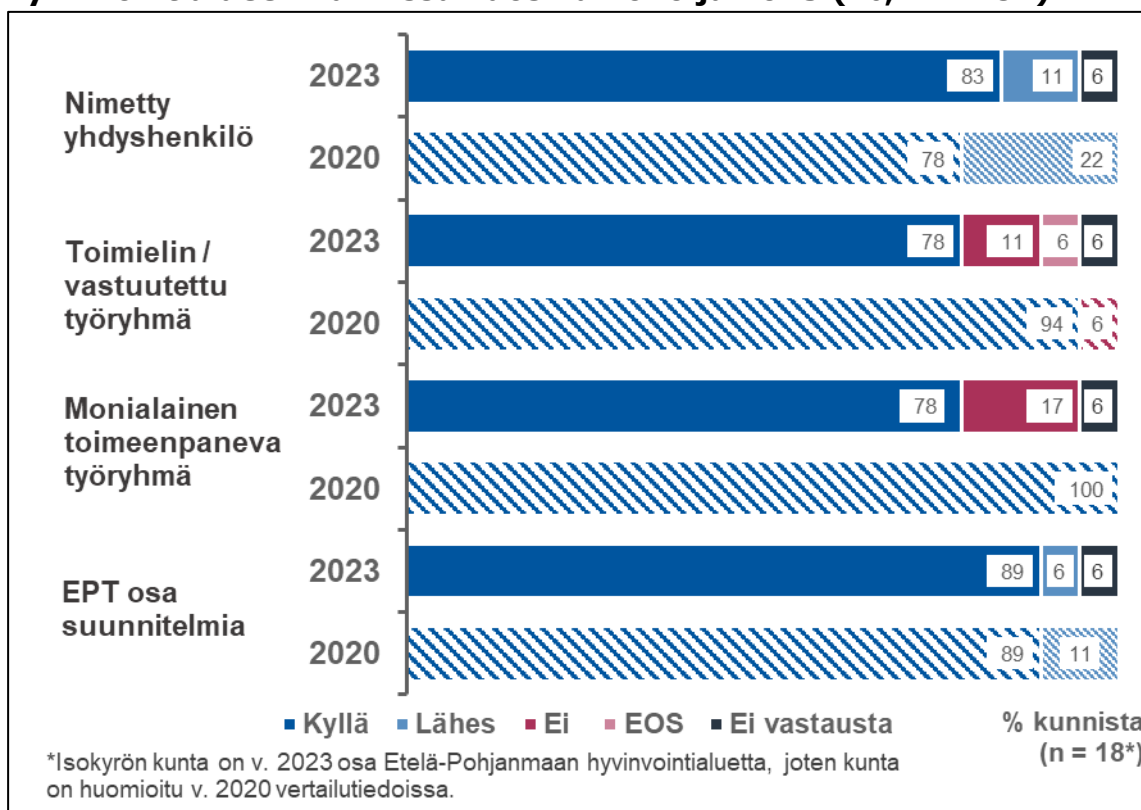
Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
				<i>mus ja -suunnitelma</i>
Kuortane	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä sivistyslautakunta	+ Kyllä seudullinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä (Alavus, Ähtäri, Kuortane ja Soini)	+ Kyllä <i>seudullinen ept:n suunnitelma tai vastaava</i>
Kurikka	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>kaupungin-hallitus</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma hyvinvointi-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, kunnan oma hyvinvointikertomus valmisteilla</i>
Lappa-järvi	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointi-valiokunta</i>	+ Kyllä <i>seudullinen ehkäisevän työn työryhmä</i>	+ Kyllä <i>seudullinen ept:n suunnitelma, valmisteilla kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sekä mielenterveys- ja päihdesuunnitelma</i>
Lapua	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointi-lautakunta</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma ept-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointikerto-</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
				<i>mus ja -suunnitelma</i>
Seinä-joki	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>elinvoimalautakunta</i>	+ Kyllä <i>EHKÄPÄ lapset ja nuoret, PAKKA-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, seudullinen ept:n suunnitelma, valmisteilla ehkäisevän päihdetyön mielenterveystyön suunnitelma sekä turvallisuus-suunnitelma</i>
Soini	+ Kyllä <i>kunnan oma ja seudullinen</i>	+ Kyllä <i>kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>seudullinen, kuusiokunnat (Alavus, Ähtäri, Kuortane ja Soini)</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma ja seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, seudullinen ept:n suunnitelma</i>
Teuva	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>Teuva toimii! -tiimi, seudulliset Suupohjan ept:n työryhmät (ept-ikä ja ept-lanu) (Isojoki, Karijoki, Teuva ja Kauhajoki)</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma ja seudullinen ept:n suunnitelma, kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimien valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Vimpeli	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	- Ei	+ Kyllä <i>kunnan oma vapaa-aikatoimi, seudullinen monialainen toimeenpaneva työryhmä</i>	+ Kyllä <i>seudullinen ept:n suunnitelma tai vastaava, kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Ähtäri	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimetty</i>	- Ei	+ Kyllä <i>Ähtäriin päihdetyöryhmä, seudullinen päihdetyöryhmä (Alavus, Ähtäri, Kuortane ja Soini)</i>	+ Kyllä <i>seudullinen ept:n suunnitelma tai vastaava, kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Yhteensä	Kyllä: 15 kpl Lähes: 2 kpl Ei: 0 kpl Ei vastausta: 1 kpl	Kyllä: 14 kpl Lähes: 0 kpl Ei: 2 kpl EOS: 1 kpl Ei vastausta: 1 kpl	Kyllä: 14 kpl Lähes: 0 kpl Ei: 3 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 1 kpl	Kyllä: 16 kpl Lähes: 1 kpl Ei: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 1 kpl

Suurimmassa osassa Etelä-Pohjanmaan kunnista ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015, 5 §) mukaiset rakenteet toteutuvat hyvin. Toimielimien tai sen valtuuttaman työryhmän sekä monialaisen työryhmän tilanne on heikentynyt vuoden 2020 kyselystä. Vastausten perusteella Etelä-Pohjanmaan kunnissa seudulliset rakenteet ovat säilyneet hyvinvointialueen aloittamisen jälkeenkin. Kuviossa 1. kuvataan ehkäisevän päihdetyön rakenteet Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 18*).

Kuvio 1. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 18*)

4.2 Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella päihdehuollon laitoksissa ja avopalveluissa hoidossa olevien asiakkaiden määrä oli maan keskiarvoa suurempi. Poliisin tietoon tulleita henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia oli saman verran kuin keskiarvallisesti koko maassa. Päivittäin tupakoivien 8. ja 9. luokkalaisten, ammatillisissa oppilaitoksissa sekä lukiossa opiskelevien 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden määrä oli maan keskiarvoa suurempi, kuten myös päivittäin nuuskaa käyttävien lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden määrä. Laittomien huumeiden kokeilun osalta nuorten määrä oli maan keskiarvoa pienempi Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella. Itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien määrä oli ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla maan keskiarvoa suurempi. Viikoittain rahapelejä pelaavien ammattikoulussa opiskelevien määrä oli muuta maata suurempi, lukiossa opiskelevilla määrä noudatti maan keskiarvoa.

Keski-Pohjanmaan 8 kunnasta 7 kuntaa vastasi kyselyyn. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö toimii 75 prosentissa Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntia (n=6). Näistä kahdessa kunnassa (25 %) yhdyshenkilö on virallisesti nimetty ja neljässä kunnassa (50 %) yhdyshenkilöä ei ole virallisesti nimettynä. Hyvinvointialueen kunnista Halsualta yhdyshenkilö puuttuu kokonaan.

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnista yhdestä (13 %) löytyy lakisääteinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä. Kokkolasta, Toholammilta ja Vetelistä lain edellyttämää

vastaavaa toimielintä ei löydy. Kaustisella, Lestijärvellä ja Perhossa (38 %) ei ollut kyselyhetkellä tietoa vastaavan toimielimen tilanteesta.

Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva joko kunnan oma tai seudullinen monialainen työryhmä löytyy 63 prosentista kuntia (n=4). Halsua ja Kaustinen eivät osanneet vastata monialaisen työryhmän tilanteesta kyselyhetkellä. Lestijärvellä toimeenpaneva monialainen työryhmä kattaa vain ossan ikäryhmistä.

Ehkäisevän päihdetyön sisältävä joko kunnan oma tai seudullinen toimintasuunnitelma löytyy 88 prosentista Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntia (n=7). Kunnista Lestijärvi ja Toholampi vastasi, ettei suunnitelmaa ole, mutta valmisteilla on hyvinvointikertomus- ja suunnitelma, joka huomioi ehkäisevän päihdetyön. Taulukossa 2. kuvataan ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

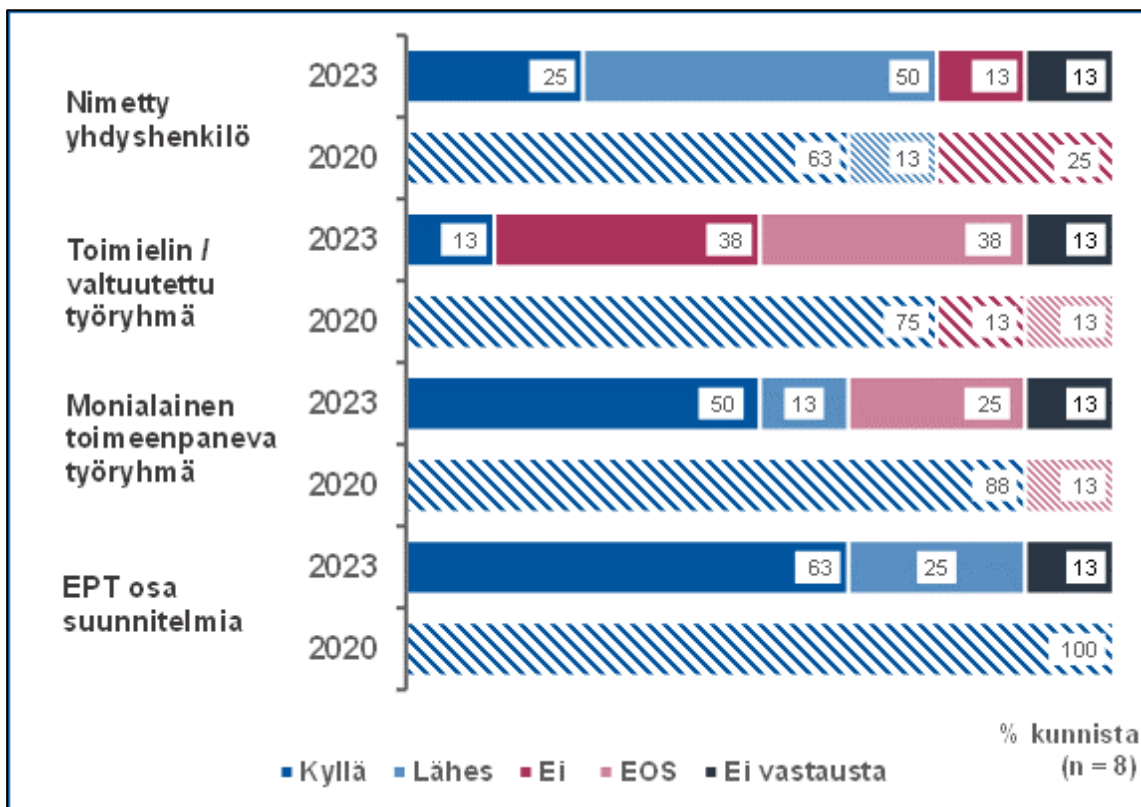
Taulukko 2. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Halsua	- Ei	+ Kyllä <i>sivistys- ja hyvinvointilautakunta</i>	? EOS	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Kanus	x	x	x	x
Kaustinen	+ Kyllä <i>kunnan oma ja seudullinen</i>	? EOS	? EOS	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, seudullinen EPT:n suunnitelma</i>
Kokkola	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimettynä</i>	- Ei	+ Kyllä <i>hyvinvointityöryhmä</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Lestijärvi	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimettynä</i>	? EOS	+/- Lähes <i>seudullinen nuorten palveluverkosto (Kaustinen, Perho, Veteli, Halsua, Toholampi, Lestijärvi)</i>	+/- Lähes <i>kunnan oma hyvinvointikertomus- ja suunnitelma valmisteilla</i>
Perho	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	? EOS	+ Kyllä <i>kunnan oma ept:n asiantuntijaryhmä</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma ja seudullinen ept:n suunnitelma sekä kunnan oma ja seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Toholampi	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimettynä</i>	- Ei	+ Kyllä <i>kunnan johtoryhmä</i>	+/- Lähes <i>valmisteilla hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Veteli	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimettynä</i>	- Ei <i>suunnitteilla nimetä</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma hyvinvointityöryhmä</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Yhteensä	Kyllä: 2 kpl Ei: 1 kpl Lähes: 4 kpl Ei vastausta: 1 kpl	Kyllä: 1 kpl Ei: 3 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 3 kpl Ei vastausta: 1 kpl	Kyllä: 4 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 1 kpl EOS: 2 kpl Ei vastausta: 1 kpl	Kyllä: 5 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 2 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 1 kpl

Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna Keski-Pohjanmaan kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat heikentyneet. Yhdyshenkilötilanne on pysynyt melko samalla tasolla vuonna 2020 tehdyn ehkäisevän päihdetyön kyselyn kanssa, mutta virallisesti nimettyjen yhdyshenkilöiden tilanne on oleellisesti heikentynyt. Erityisesti lain mukaisen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielimen tai sen valtuuttama työryhmän tilanne on heikentynyt vuodesta 2020. Samoin ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevan monialaisen työryhmän osalta tilanne on heikentynyt. Kuviossa 2. kuvataan Ehkäisevän päihdetyön rakenteita Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella vuosina 2020-2023.

Kuvio 2. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (n=8).

4.3 Keski-Suomen hyvinvointialue

Keski-Suomen hyvinvointialueella työttömyys oli koko maata korkeampi. Myös poliisin tietoon tulleita henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia tehtiin Keski-Suomen hyvinvointialueella enemmän kuin maassa keskimäärin. Lisäksi päihdehuollon avohoidossa ja laitoksissa hoidossa olevien asiakkaiden määrä oli maan keskiarvoa suurempi. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja 0–17-vuotiaita oli Keski-Suomen hyvinvointialueella maan keskiarvoa suurempi osuus. Päivittäin nuuskaa käyttävien ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden määrä ylitti maan keskiarvon, samoin kuin päivittäin tupakoivien ammattikoulussa ja lukiossa opiskelevien määrä. Itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien nuorten määrä oli muuta maata vähäisempää. Viikoittain rahapelejä pelaavien määrä ylitti maan keskiarvon yläkouluikäisissä nuorissa.

Keski-Suomen hyvinvointialueen kunnista kaikki vastasivat kyselyyn. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö toimii 95 prosentissa (n=21) Keski-Suomen hyvinvointialueen kunnista. Näistä 77 % (n=17) on nimennyt virallisesti ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön. Tämän lisäksi neljässä kunnassa (18 %) toimii yhdyshenkilö, jota ei ole virallisesti nimetty. Kunnista Kinnula ilmoitti, ettei kunnassa toimi ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöä.

Ehkäisevästä päihdetyöstä annetun lain (523/2015) 5 §:n mukainen toimielin tai toimielimen tehtävään valtuuttama työryhmä löytyy 82 prosentista (n=18) Keski-Suomen hyvinvointialueen kuntia. Toimielin tai sen valtuuttama työryhmä puuttuu 14 prosentista (n=3) hyvinvointialueen kuntia. Keuruu ilmoitti kyselyhetkellä, ettei ehkäisevän päihdetyön toimielimen tilasta ole tietoa.

Keski-Suomen hyvinvointialueen kunnista 91 prosentissa (n=19) toimii monialainen työryhmä, jonka tehtäviin ehkäisevän päihdetyön toiminnan suunnittelu ja toteutuksesta huolehtiminen kuuluvat. Kahdesta kunnasta, Keuruulta ja Kinnulasta (9 %), toimeenpanevan työryhmän kerrottiin puuttuvan.

Ehkäisevä päihdetyö sisältyy kunnan johonkin toimintasuunnitelmaan 91 prosentissa (n=20) hyvinvointialueen kuntia, joten tilanne on tältä osin hyvä. Kunnista Kinnula ja Uurainen ilmoittivat, ettei kunnasta löydy ehkäisevän päihdetyön sisältävää suunnitelmaa, mutta molemmissa kunnissa on valmisteilla hyvinvointikertomus sekä Kinnulassa lisäksi turvallisuussuunnitelma, joihin ehkäisevä päihdetyö sisältyy. Taulukossa 3 kuvataan ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Keski-Suomen hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

Taulukko 3. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Keski-Suomen hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Hanka-salmi	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>sivistyslautakunta</i>	+/- Lähes <i>lasten ja nuorten ohjaus ja palveluverkosto</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevan toimielimen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Joutsa	+ Kyllä kunnan oma	- Ei	+ Kyllä ehkäisevän työn työryhmä	+ Kyllä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, seudullinen ept:n suunnitelma, valmisteilla kunnan oma ept:n suunnitelma
Jyväskylä	+ Kyllä kunnan oma	+ Kyllä hyvinvointitoimikunta	+ Kyllä toimielimen valtuuttamana	+ Kyllä ept:n suunnitelma, hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, turvallisuussuunnitelma, johon ept sisältyy
Jämsä	+ Kyllä kunnan oma	+ Kyllä sivistyslautakunta	+ Kyllä toimielimen valtuuttama ept:n tiimi	+ Kyllä ept:n suunnitelma, hyvinvointikertomus- ja suunnitelma
Kannonkoski	+ Kyllä kunnan oma	+ Kyllä sivistyslautakunnan alainen hyvinvointityöryhmä	+ Kyllä hyvinvointityöryhmä, seudullinen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto	+ Kyllä ept:n suunnitelma, hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, lasten ja nuorten

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
				<i>hyvinvointisuunnitelma</i>
Kars-tula	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimettynä</i>	+ Kyllä <i>kunnanhallituksen nimeämä hyvinvointityön johtoryhmä</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointityön johtoryhmä, nuorten arkiryhmä</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointisuunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma</i>
Keu-ruu	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimettynä</i>	? EOS	- Ei	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Kinnu-la	- Ei <i>mutta on suunnitteilla</i>	- Ei	- Ei	+/- Lähes <i>valmisteilla hyvinvointikertomus- ja suunnitelma</i>
Kivi-järvi	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, valmisteilla savuton työpaikka</i>
Kon-ne-vesi	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointitoimikunta</i>	+ Kyllä

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevan monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
				<i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Kyyjärvi	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>sivistys- ja hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma hyvinvointityöryhmä toimielimen valtuuttamana</i>	+ Kyllä <i>ept:n suunnitelma, hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Laukaa	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma monialainen hyvinvointityöryhmä sekä ept-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, valmisteilla lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma</i>
Luhanka	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointi- ja sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointityöryhmä toimielimen valtuuttamana</i>	+ Kyllä <i>kunnallinen ja seudullinen ept:n suunnitelma, kunnan oma hyvinvointikertomus valmisteilla</i>
Multia	+ Kyllä	- Ei	+ Kyllä	+ Kyllä

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevan monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	<i>kunnan oma</i>		<i>kunnan oma, seudullinen ehkäisevän työn verkosto</i>	<i>seudullinen ept:n suunnitelma, kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma</i>
Muura-me	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimettynä</i>	+ Kyllä <i>hyvinvoinnin ja palveluiden lautakunta</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma päihdetyöryhmä ja nuorten palvelu- ja ohjausverkosto</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma valmisteilla</i>
Petäjä-vesi	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointi- ja sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma ehkäisevän päihdetyön työryhmä sekä seudullinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma ja seudullinen ept:n suunnitelma tai vastaava, kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Pihti-pudas	+ Kyllä <i>kunnan oma sekä</i>	+ Kyllä <i>sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma ehkäisevän</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen ept:n suunnitelma tai</i>

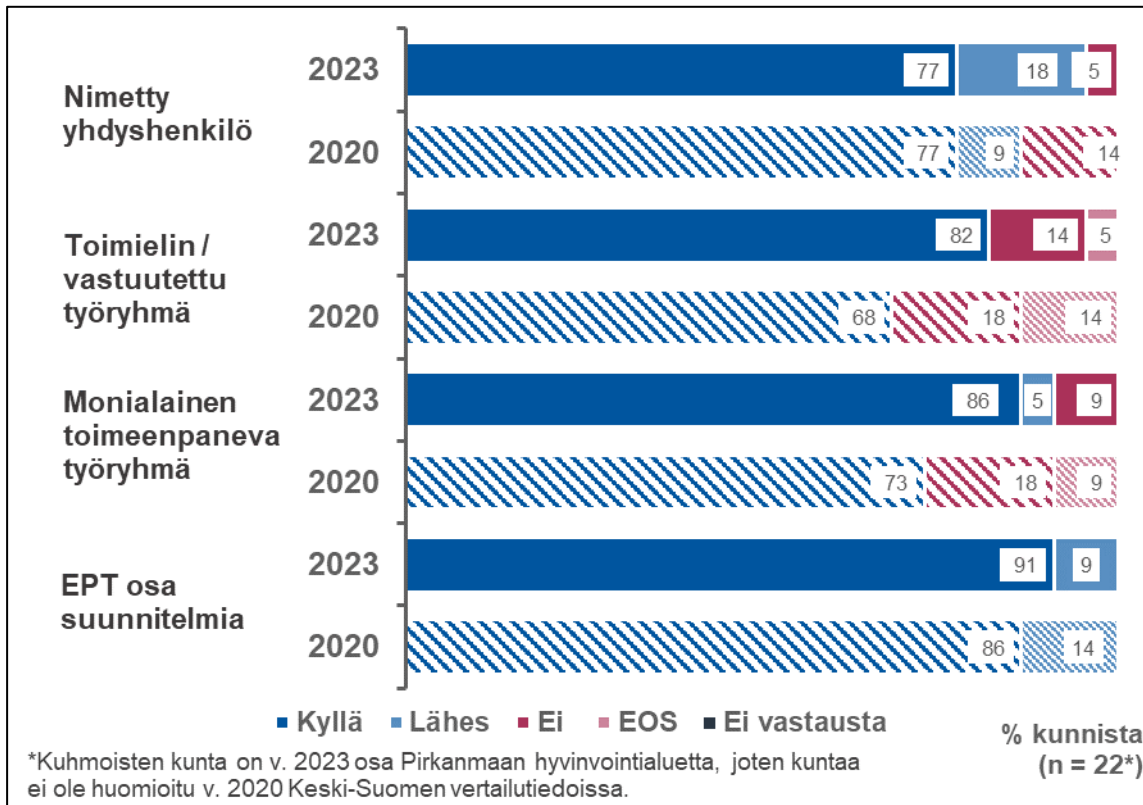
Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	<i>seudullinen</i>		<i>päihdetyön työryhmä toimielimen valtuuttamana sekä seudullinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	<i>vastaava ja seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Saarijärvi	+ Kyllä	+ Kyllä <i>sivistys-lautakunta</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma ehkäisevän päihdetyön ja väkivallanehkäisyn monialainen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen ept:n suunnitelma tai vastaava, kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, kunnan oma ehkäisevän päihdetyön ja väkivallan ehkäisyn suunnitelma valmisteilla</i>
Toivakka	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimettynä</i>	+ Kyllä <i>kunnanhallitus ja johtoryhmä</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma hyvinvointityöryhmä</i>	+ Kyllä <i>ept:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Uurainen	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä	+/- Lähes

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevan toimielimen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
			<i>kunnan oma hyvinvointityöryhmä</i>	<i>valmisteilla hyvinvointikertomus</i>
Viitasaari	+ Kyllä <i>kunnan oma sekä seudullinen</i>	+ Kyllä <i>sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma toimielimen valtuuttama ehkäisevän päihdetyön työryhmä, seudullinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen ept:n suunnitelma tai vastaava sekä seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Äänekoski	+ Kyllä	+ Kyllä <i>opetus- ja kasvatustalokunta</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma Hyte-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma ept:n suunnitelma tai vastaava sekä kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Yhteensä	Kyllä: 17 kpl Lähes: 4 kpl Ei 1 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 18 kpl Lähes: 0 kpl Ei: 3 kpl EOS: 1 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 19 kpl Lähes: 1 kpl Ei: 2 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 20 kpl Lähes: 2 kpl Ei: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Ehkäisevän päihdetyön rakenteellinen tila on kehittynyt Keski-Suomen kunnissa myönteiseen suuntaan verrattuna vuosien 2020 ja 2023 tuloksiin keskenään.

Vuoden 2020 selvitykseen verrattuna yhdyshenkilötilanne on Keski-Suomen hyvinvointialueella kokonaisuutena parempi. Kuntien lakisääteisen ehkäisevän päihdetyön toimielimien tilanne on kehittynyt myönteisesti. Toimeenpanevien työryhmien tilanne on myös kohentunut vuoden 2020 kyselystä. Kuviossa kolme kuvataan ehkäisevän päihdetyön rakenteita Keski-Suomen hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020-2023.

Kuvio 3. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Keski-Suomen hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 22*)

4.4 Pirkanmaan hyvinvointialue

Pirkanmaan hyvinvointialueella laittomia huumeita ainakin kerran kokeilleiden määrä oli maan keskiarvoa suurempi yläkoulun 8. ja 9. luokkalaisilla sekä ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla. Myös päivittäin nuuskaa käyttävien määrä oli vastaavissa ikäryhmissä muuta Suomea suurempi. Päivittäin tupakoivien nuorten määrä oli muuta maata pienempi. Rahapelejä viikoittain pelaavien yläkouluikäisten, ammatillisen oppilaitoksen sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden määrä oli vastaavasti muuta maata korkeampi. Itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien nuorten määrät seurasivat lähellä maan keskiarvoja. Poliisin tietoon tulleita henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia on ollut Pirkanmaan hyvinvointialueella vähemmän kuin koko maassa keskimäärin.

Pirkanmaan hyvinvointialueen kunnista kaikki vastasivat kyselyyn. Pirkanmaan hyvinvointialueen kunnista 74 %:ssa (n=17) toimii nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö. Neljässä kunnassa (17 %) toimii yhdyshenkilö, jota ei

ole virallisesti nimetty. Kuhmoisesta ja Urjalasta (9%) yhdyshenkilö puuttuu, mutta suunnitteilla on nimetä henkilö tehtävään.

Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava lakisääteinen toimielin on nimetty Pirkanmaan hyvinvointialueella kahdessakymmenessä kahdessa kunnassa (96 %). Kyselyhetkellä lakisääteinen toimielin puuttui Sastamalan kunnasta (4 %).

Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä löytyy kahdestakymmenestä kahdesta Pirkanmaan hyvinvointialueen kunnasta (96 %). Kunnista Urjala ei osannut sanoa toimeenpanevan monialaisen työryhmän tilanteesta. Ehkäisevän päihdetyön sisältävä suunnitelma löytyy kaikista Pirkanmaan hyvinvointialueen kunnista. Taulukossa 4. kuvataan ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Pirkanmaan hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

Taulukko 4. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Pirkanmaan hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Akaa	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointi- ja vapaa-aikalautakunta</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava sekä osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa</i>
Hämeen-kyrö	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>Ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma valmisteilla, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, ikääntyneen väestön</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
				<i>hyvinvointisuunnitelma</i>
Ikaalinen	+ Kyllä , <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>Ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma</i>
Juupajoki	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>toimielimen valtuuttama hyvinvointiryhmä</i>	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa</i>
Kangasala	+/- Lähes <i>kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava sekä osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa ja Jokin muu, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty</i>
Kihniö	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>toimielimen valtuuttama</i>	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
			<i>hyvinvointityöryhmä</i>	<i>suunnitelmaa, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, mielenterveyssuunnitelma yhdessä Parkanon kanssa</i>
Kuhmoni-	- Ei <i>mutta on suunnitteilla nimetä</i>	+ Kyllä <i>kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>toimielimen valtuuttama hyvinvointityön ja ehkäisevän päihdetyön moniammatillinen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava, valmisteilla laaja hyvinvointikertomus</i>
Lempäälä	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>yhteisö- lautakunta</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointityöryhmä</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma ehkäisevän päihdetyön suunnitelma</i>
Mänttä-Vilppula	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>kulttuuri- ja hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa ja Jokin muu suunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty, valmisteilla ehkäisevän päihdetyön suunnitelma</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Nokia	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointi ja vapaa-aikajaosto</i>	+ Kyllä <i>Osana elintapojen teemaryhmää</i>	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa, että seudullista hyvinvointikertomusta- ja suunnitelmaa, kunnan ehkäisevän päihdetyön suunnitelman sekä lasten ja nuorten hyvinvointikertomuksen päivitykset ovat valmisteilla ja ept-suunnitelmaa laaditaan samaan tahtiin hyvinvointialueen alueellisen hyvinvointisuunnitelman sekä alueellisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelman kanssa</i>
Orivesi	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>kaupungin-hallitus</i>	+ Kyllä <i>osana hyvinvointiryhmää</i>	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa ja Jokin muu suunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Parkano	+/- Lähes kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä	+ Kyllä sivistyslautakunta	+ Kyllä osaltaa hyvinvointiryhmä	+ Kyllä Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava, osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa, mielenterveys- ja päihdesuunnitelma ja laaja hyvinvointikertomus valmisteilla
Pirkkala	+/- Lähes kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä	+ Kyllä sivistyslautakunta	+ Kyllä toimielimen valtuuttama hyvinvointiryhmä	+ Kyllä osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
Punkalaidun	+ Kyllä kunnan oma	+ Kyllä kunnanhallitus	+ Kyllä	+ Kyllä osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa ja Jokin muu suunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty

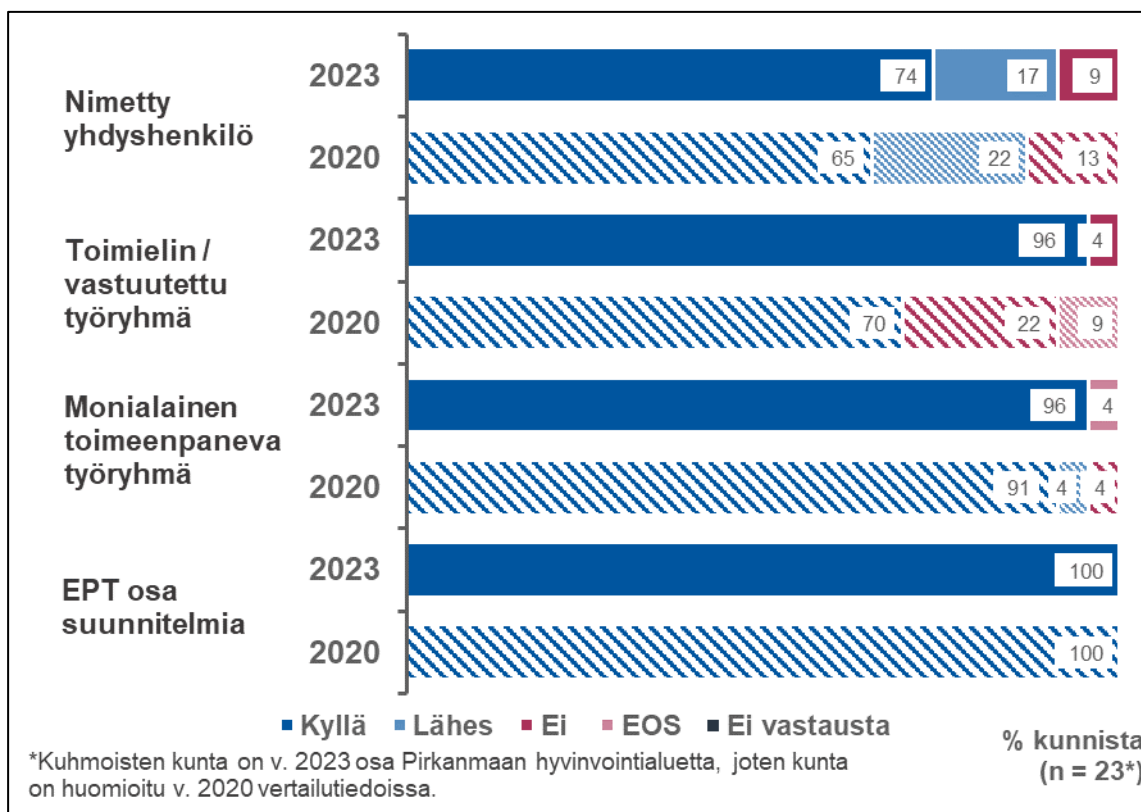
Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Pälkäne	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma on osana hyvinvointisuunnitelmaa</i>
Ruovesi	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>ehkäisevän päihdetyön ryhmä</i>	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma</i>
Sastamala	+/- Lähes <i>kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä</i>	- Ei	+ Kyllä	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa</i>
Tampere	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>sivistys- ja kulttuurilautakunta</i>	+ Kyllä	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, päihdehuollon tiekartta</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Urjala	- Ei <i>mutta on suunnitteilla nimetä</i>	+ Kyllä <i>kunnanvaltuusto</i>	? EOS	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa, valmisteilla ehkäisevän päihdetyön suunnitelma</i>
Valkeakoski	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Koulutus- ja hyvinvointilautakunta, jatkossa hyvinvointijaosto</i>	+ Kyllä <i>toimielimen valtuuttama perhekeskus-palvelujen ohjausryhmä ja ehkäisevän päihdetyön alatyöryhmä</i>	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa</i>
Vesilahti	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointi- ja osallisuusjaosto</i>	+ Kyllä <i>ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa</i>
Virrat	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Jokin muu suunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty, valmisteilla ehkäisevän päihdetyön suunnitelma</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Ylöjärvi	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>hyvinvointi-ryhmä</i>	+ Kyllä <i>toimielimen valtuuttama Elämänlaadun tukeminen – yhteistyöryhmä</i>	+ Kyllä <i>Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava, osa kunnan omaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa, mielenterveys- ja päihdesuunnitelma ja valmisteilla kaikki edellä mainitut</i>
Yhteensä	Kyllä: 17 kpl Lähes: 4 kpl Ei: 2 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 22 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei: 1 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 22 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 1 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 23 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Pirkanmaan kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteellinen tila on parantunut vuodesta 2020. Nimetty yhdyshenkilö löytyy 74 % kuntia, kun vuonna 2020 yhdyshenkilö oli nimetty 65 % kuntia. Lakisäateisen toimielimen osalta tilanne kunnissa on parantunut vuoden 2020 kyselyyn verrattuna. Vuonna 2020 toimielin oli nimetty 70 % kuntia. Vuonna 2023 toimielin oli nimetty 96% kuntia. Toimeenpanevan työryhmän osalta tilanne Pirkanmaan hyvinvointialueella on hieman parantunut. Kuviossa 4. kuvataan ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pirkanmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 23*).

Kuvio 4. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pirkanmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 23*)

4.5 Pohjanmaan hyvinvointialue

Pohjanmaan hyvinvointialueella päihdehuollon laitoksissa hoidossa olevien asiakkaiden määrä oli hieman maan keskiarvoa suurempi, kun taas avopalveluissa määrä oli maan keskiarvon alapuolella. Päivittäin nuuskaa käyttävien sekä tupakoivien määrä oli maan keskiarvon yläpuolella nuorten ikäryhmissä yläkoulussa, ammatillisessa oppilaitoksessa sekä lukiossa opiskelevilla. Lisäksi itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien määrä oli 8. ja 9. luokkalaisilla, ammatillisen oppilaitoksen sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla maan keskiarvoa suurempi. Viikoittain rahapelejä pelaavien nuorten määrä on suurempi kuin muualla maassa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnista kaikki vastasivat kyselyyn Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö toimii kaikissa Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnista. Näistä 86 prosenttia (n=12) on nimennyt yhdyshenkilön virallisesti. Kahdessa kunnassa, Pietarsaareissa ja Uudessakaarlepyyssä, toimii yhdyshenkilö, jota ei ole virallisesti nimetty (14 %).

Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnista 86 prosentilla (n=12) on toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä, joka huolehtii ehkäisevän päihdetyön toteutumisesta kunnassa. Lain (523/2015, 5 §) mukainen toimielin puuttuu Kaskisista ja Kristiinankaupungista.

Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä toimii 86 prosentissa Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntia (n=12). Mustasaaren kunnassa

monialaisen työryhmän toiminta kattoi osan ikäryhmistä. Laihian kunnassa monialaisen työryhmän tilanteesta ei ollut tietoa kyselyhetkellä.

Ehkäisevän päihdetyön sisältämien toimintasuunnitelmien osalta tilanne Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa on erinomainen. Hyvinvointialueen jokaisesta kunnasta löytyy ehkäisevän päihdetyön sisältämä suunnitelma, joka voi olla kunnan oma, seudullinen tai sekä kunnan oma että seudullinen.

Taulukko 5. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Pohjanmaan hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastaus	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastaus	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastaus	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastaus
Kaskinen	+ Kyllä/Ja <i>kunnan oma</i>	- Ei/Nej	+ Kyllä/Ja <i>kunnan oma yhteistyö liikunta- ja nuorisotoimen kanssa, seudullinen kuntayhteistyöverkosto</i>	+ Kyllä/Ja <i>ept:n suunnitelma, kunnan oma hyvinvointisuunnitelma valmisteilla</i>
Mustasaari	+ Kyllä/Ja <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä/Ja <i>Välfärdsutskottet Hyvinvointitoimikunta</i>	+/- Lähes/Nästa <i>Multiprofessionell rusmedelsförebyggandearbetsgrupp för barn och unga Moniammatillinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä lapset ja nuor</i>	+ Kyllä/Ja <i>en rusmedelsplan, hyvinvointikehittämisen ja suunnitelma, päihdesuunnitelma</i>
Korsnäs	+	+ Kyllä/Ja	+ Kyllä/Ja	+ Kyllä/Ja

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä/Ja kunnan oma	<i>Opetuslautakunta/ Bildningsnämnden</i>	<i>den regionala PEPP/effektgrupp en</i> alueellinen PEPP/vaikutusryhmä	<i>hyvinvointike rtomus- ja suunnitelma</i>
Kristiinan kaupunki	+ Kyllä/Ja kunnan oma	- Ei/Nej	+ Kyllä/Ja ehkäisevän päihdetyön työryhmä	+ Kyllä/Ja kunnan oma ja seudullinen ept:n suunnitelma, kunnan oma hyvinvointike rtomus ja -suunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisu unnitelma valmisteilla
Kruunupyy	+ Kyllä/Ja kunnan oma	+ Kyllä/Ja elämänlaatu- jaosto	+ Kyllä/Ja seudullinen ehkäisevän päihdetyön ryhmä (Kruunupyy, Luoto, Pietarsaari, Pedersöre ja Uusikarlepyy)	+ Kyllä/Ja ept:n suunnitelma, hyvinvointike rtomus ja -suunnitelma
Laihia	+ Kyllä/Ja kunnan oma	+ Kyllä/Ja hyvinvointi- lautakunta	? EOS	+ Kyllä/Ja hyvinvointike rtomus ja -suunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisu

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
				<i>unnitelma käsittelyssä</i>
Larsmo	+ Kyllä/Ja kommunens egen kunnan oma	+ Kyllä/Ja sektionen för välfärdstjänster. hyvinvointipalvelujen jaosto	+ Kyllä/Ja det regionala nätverket för vägledning av och för unga (Kruunupyy, Larsmo, Pietarsaari, Pedersöre ja Uusikarlepyy) seudullinen ehkäisevän päihdetyön ryhmä	+ Kyllä/Ja välfärdsberättelse och -plan, välfärdsplan för barn och unga hyvinvointikertomus- ja suunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
Malax	+ Kyllä/Ja kommunens egen kunnan oma	+ Kyllä/Ja fritids- och kulturnämnden vapaa-aika ja kulttuurilautakunta	+ Kyllä/Ja kommunens egen och den regionala effekt-gruppen kunnan oma ja alueellinen vaikutusryhmä	+ Kyllä/Ja välfärdsberättelse och -plan hyvinvointikertomus- ja suunnitelma
Nykarleby	+/- Lähes/Nästan ei virallisesti nimetty nä	+ Kyllä/Ja Välfärds-nämnden hyvinvointilautakunta	+ Kyllä/Ja lokal rusmedelsförebyggande arbetsgrupp (Kruunupyy, Luoto, Pietarsaari,	+ Kyllä välfärdsberättelse och -plan , en regional rusmedelsplan i vardande

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
			<i>Pedersöre ja Uusikarlepyy) seudullinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	<i>hyvinvointike rtomus- ja suunnitelma, alueellinen päihdesuunnitelma valmisteilla</i>
Närpes	+ Kyllä/Ja <i>kommunens egen kunnan oma</i>	+ Kyllä/Ja <i>nämnden för fritid och fri bildning</i> <i>vapaa-aika ja sivistystoimen lautakunta</i>	+ Kyllä/Ja <i>ledningsgruppen</i> <i>johtoryhmä</i>	+ Kyllä/Ja <i>en rusmedelsplan, välfärdsberättelse och -plan</i> <i>päihdesuunnitelma</i> <i>hyvinvointike rtomus- ja suunnitelma</i>
Pedersöre	+ kyllä/Ja <i>kommunens egen</i> <i>kunnan oma</i>	+ kyllä/Ja <i>kunnanhallituksen alainen vård- och omsorgssektionen</i>	+ kyllä/Ja <i>sektoröverskridande kommunal arbetsgrupp för välfärdsarbetet, det regionala nätverket för vägledning av och för unga (Kruunupyy, Luoto, Pietarsaari, Pedersöre ja Uusikarlepyy) kunnan poikkihallinnollinen hyvinvointityöryhmä</i>	+ kyllä/Ja <i>välfärdsberättelse och -plan, välfärdsplan för barn och unga, elev och studerandevårdsplan</i> <i>hyvinvointike rtomus- ja suunnitelma, lasten ja nuorten</i>

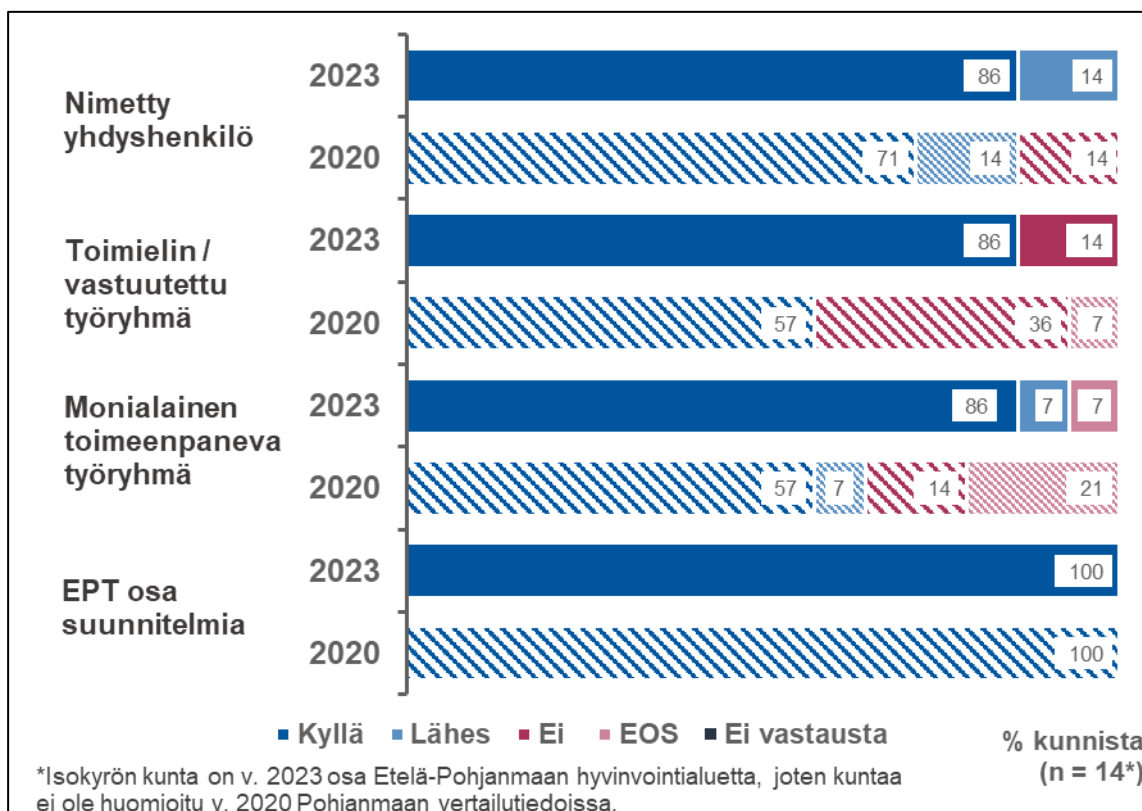
Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
			<i>seudullinen ennaltaehkäisevä päihdetyöryhmä, nuorten ohjausryhmä</i>	hyvinvointisuunnitelma, opiskeluhuolto-osuunnitelma
Pietarsaari	+/- Lähes <i>ei virallisesti nimettyinä</i>	+ Kyllä <i>Kulttuuri- ja vapaa-aikajaosto</i>	+ Kyllä <i>kunnan oma hyvinvointityöryhmä, seudullinen ennaltaehkäisevä päihdetyöryhmä (Kruunupyy, Luoto, Pietarsaari, Pedersöre ja Uusikarlepyy)</i>	+ Kyllä <i>seudullinen ept:n suunnitelma, kunnan oma ja seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, seudullinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma valmisteilla</i>
Vaasa	+ Kyllä <i>kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>kaupunginhallituksen hyvinvointijaosto</i>	+ Kyllä <i>tarjontatyöryhmä, PAKKA, mielenterveyden edistämisen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisyn ryhmä</i>	+ Kyllä <i>ept:n suunnitelma, turvallisuussuunnitelma, lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointisuunnitelma, valmisteilla hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Vörå	+ Kyllä	+ Kyllä	+ Kyllä	+ Kyllä

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	<i>kommunens egen</i> kunnan oma	<i>nämnden för livskvalitet</i> <i>elämänlaatulautakunta</i>	<i>kommunens eget välfärdsteam</i> kunnan oma hyvinvointitiimi	<i>välfärdsberättelse och -plan, välfärdsplan för barn och unga, rusmedelsplan i vardande</i> <i>hyvinvointikertomus- ja suunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, päihdesuunnitelma valmisteilla</i>
Yhteensä	Kyllä: 12 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 2 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 12 kpl Ei: 2 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 12 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 1 kpl EOS: 1 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 14 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Pohjanmaan kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteellinen tila on parantunut verrattuna vuoden 2020 kyselyyn. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilötilanne on parantunut vuoden 2020 kyselystä, jolloin yhdyshenkilö puuttui kokonaan kahdesta kunnasta. Kehitettävää löytyy kuitenkin lain (523/2015 5 §) mukaisen toimielimen ja toimeenpanevan monialaisen työryhmän nimeämisessä, vaikka näiden osalta tilanne on kehittynyt myönteiseen suuntaan vuoden 2020 kyselyyn verrattuna. Ehkäisevän päihdetyön sisältämien toimintasuunnitelmien osalta tilanne oli erinomainen jo vuoden 2020 selvityksessä, joten tältä osin tilanne on

pysynyt ennallaan. Kuviossa 5. kuvataan ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 14*).

Kuvio 5. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 14*)

4.6 Yhteenveto ja johtopäätökset arvioinnista

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueen 83 vastanneesta kunnasta 93 prosentista (n=79) löytyy kunnallinen tai sekä kunnallinen että seudullinen yhdyshenkilö. Näistä kunnista 74 prosentissa (n=62) yhdyshenkilö on virallisesti nimetty ja 19 prosentissa kunnista (n=17) toimii yhdyshenkilö, jota ei ole kuitenkaan erikseen tehtävään nimetty. Kokonaan yhdyshenkilö puuttuu neljästä kunnasta, joista kuitenkin kolmessa on suunnitteilla nimetä yhdyshenkilö virallisesti. Paras yhdyshenkilötilanne on Pohjanmaan hyvinvointialueella, jossa alueen jokaisessa kunnassa toimii yhdyshenkilö (n=14). Näistä virallisesti nimettyjä on 86 prosenttia. Yhdyshenkilötilanne Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella on kokonaisuutena parantunut vuoden 2020 kyselystä, jolloin yhdyshenkilö löytyi 88 prosentista kunnista. Ainoastaan tehtävään nimeämättömien yhdyshenkilöiden tilanne on hieman heikentynyt aikaisemmasta kyselystä kolmella prosentilla. Kokonaan puuttuvia yhdyshenkilöitä on kuitenkin aikaisempaa vähemmän.

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön työnkuva on määritelty 46 prosentissa alueen kuntia (n=38). Saman verran on kuntia, joissa työnkuvaa ei ole määritelty. Yhä useammassa kunnassa työnkuva on kuitenkin määritelty vuoden 2020 kyselyyn verrattuna. Edelleen tässä on kuitenkin kunnilla kehitettävää. Nyt

toteutetusta kyselystä ilmenee, että ehkäisevään päihdetyöhön käytettävissä oleva työaika on suurimmalla osalla kunnista alle kymmenen prosenttia, mutta kuitenkin työaika on käytettävissä, sillä vastanneista kunnista 52 prosenttia (n=43) vastasi näin. Toiseksi yleisin käytettävissä olevan työajan määrä on 10-29 prosenttia, joka toteutuu 20 prosentilla (n=17) kunnista. Kunnista 10 prosenttia ilmoitti, ettei ehkäisevään päihdetyöhön ole ollenkaan työaika käytettävissä (n=8). On suositeltu, että kunnassa tai kuntien yhteistoiminta-alueella ehkäisevään päihdetyöhön osoitettu koordinoivan työntekijän työpanos on vähintään 0,3–0,5 henkilötyövuotta 20 000:ta asukasta kohti (Soikkeli & Warsell 2013). Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöistä suurin osa työskenteli hyvinvointitoimen tai opetus- ja sivistystoimen hallinnonalalla. Kuntien kannattaa huomioida, että koordinoivalla työntekijällä on riittävästi työaika varattuna ehkäisevään päihdetyöhön, jotta tarvittavat ja erityisesti kunnan lakisääteiset tehtävät tulevat hoidettua.

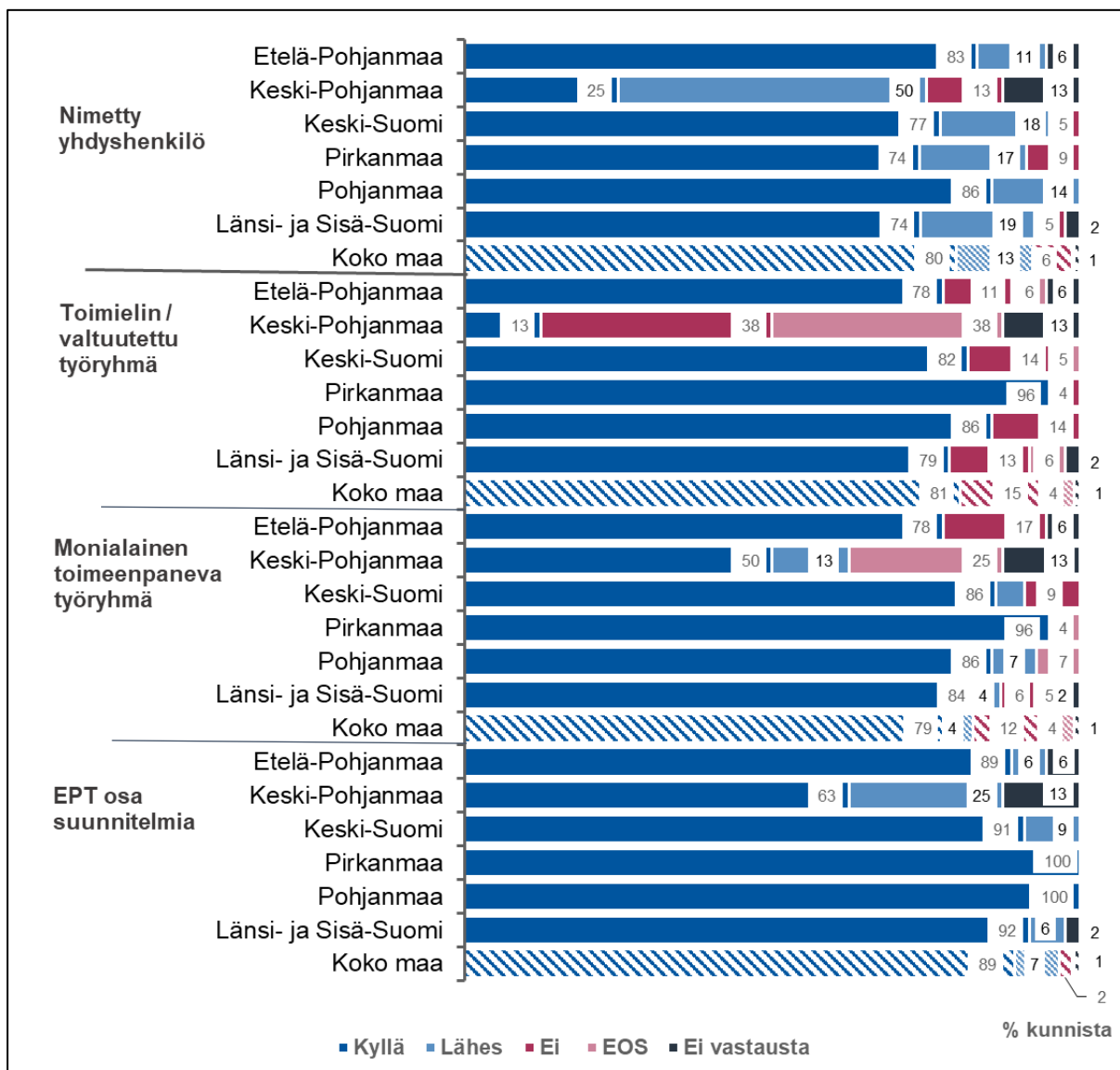
Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain mukainen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin on nimetty 79 prosentissa (n=67) Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueen kuntia. Vuonna 2020 tehdyssä kyselyssä vastaava luku oli hieman alhaisempi, 73 prosenttia. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueen hyvinvointialueilla toimielimen tilanne on hyvin samankaltainen alueittain tarkasteltuna lukuunottamatta Keski-Pohjanmaan hyvinvointialuetta, jossa vain yhdessä kunnassa on lain mukainen toimielin. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueen kunnissa toimielin on yleisimmin esimerkiksi hyvinvointilautakunta, sivistyslautakunta tai kunnanhallitus. Kunnat, joissa ei ole nimetty ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielintä, laiminlyövät lakia ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015).

Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen joko kunnan oma, seudullinen tai kunnallinen ja seudullinen työryhmä löytyy Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueen 74 kunnasta (88 %). Tämä on pysynyt hyvin samalla tasolla vuoden 2020 kyselyyn verrattuna. Toimeenpanevan työryhmän osalta paras tilanne on Pirkanmaan hyvinvointialueella, jossa monialainen toimeenpaneva työryhmä löytyy 96 prosentista alueen kuntia (n=22). Keski-Suomen hyvinvointialueella työryhmä löytyy 91 prosentista (n=19), Pohjanmaan hyvinvointialueella 93 prosentista (n=12), Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella 78 prosentista (n=14) ja Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella 63 prosentista (n=5) kuntia. Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava kunnallinen toimielin sekä päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä ovat ehkäisevän päihdetyön perusrakenteita.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueen kunnista 92 prosenttia (n=78) ilmoittaa laatineensa päihdesuunnitelman, hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman tai jonkin muun suunnitelman, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy. Kunnista 6 prosenttia (n=5) ilmoitti, ettei mitään ehkäisevää päihdetyötä sisältävää suunnitelmaa ole laadittuna, mutta kaikissa näissä se oli valmisteilla. Lain (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015; Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä koskevan lain 612/2021) edellytys toteutuu siis aluehallintoviraston alueen kunnissa hyvin, sillä alueella ei näin ollen ole yhtäkään kuntaa, jolta ehkäisevän päihdetyön sisältämä toimintasuunnitelma

puuttuisi kokonaan. Kuviossa 6. kuvataan ehkäisevän päihdetyön rakenteet Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella ja sen hyvinvointialueilla sekä koko maassa vuonna 2023.

Kuvio 6. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella ja sen hyvinvointialueilla sekä koko maassa vuonna 2023 (% kunnista)

Kokonaisuudessaan ehkäisevän päihdetyön rakenteellinen tilanne on Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella pysynyt melko samalla tasolla. Myönteisimpään suuntaan rakenteet ovat kehittyneet Pohjanmaan ja Keski-Suomen hyvinvointialueiden kunnissa. Eniten kehitettävää on Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa. Kyselyssä esiin nostetut rakenteet ovat tärkeässä osassa ehkäisevän päihdetyön vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta. Huomioitavaa on kuitenkin, että ainoastaan nämä rakenteet eivät vielä takaa laadukasta ehkäisevää päihdetyötä. Kyselyssä esiin nostettujen rakenteiden lisäksi tarvitaan monivoituneita toimijoita kunnan eri hallinnonaloilta, järjestöistä, seurakunnista, alkoholielinkeinon edustajista sekä viraomaisista, kuten alkoholilupahallinnosta ja poliisista, joista jokainen osana toimenkuvaansa toteuttaa ehkäisevää

päihdetyötä sekä päihde-, tupakka- ja rahapelihaittoja ehkäisevää ja vähentävää työtä. Lisäksi työtä ja sen vaikuttavuutta tulee seurata suunnitelmallisesti sekä hyödyntää tutkittua tietoa.

5 Suositukset kunnille ehkäisevään päihdetyöhön

Kunnilla on lakisääteinen vastuu ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä, jonka menestyksellistä hoitamista tässäkin kyselyssä kartoitetut rakenteet tukevat. Idea on, että toimivien rakenteiden tukemalla työllä voidaan myöskin saavuttaa tuloksia, eli lisätä kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä ehkäisemällä ja vähentämällä alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja huumeiden käyttöä ja rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia moninaisia haittoja. Näin voidaan myös saavuttaa säästöjä. Näistä ilmiöistä (pl. rahapelaaminen) aiheutuu vuosittain vähintään 1,5 miljardin euron välittömät haittakustannukset yhteiskunnalle (Koskinen & Virtanen 2023; Koskinen & Virtanen 2022). Ehkäisevä päihdetyö tarjoaa toimivaksi todettuja keinoja tilanteen muuttamiseen (ks. esim. STM 2015; Markkula ym. 2021; Markkula ym. 2022; EMCDDA 2019; Babor ym. 2022).

Kukin voi arvioida oman kuntansa ehkäisevän päihdetyön rakenteiden toimivuutta ja työn sisällön vaikuttavuutta ja laadukkuutta sekä saada vinkkejä työn kehittämiseen seuraavien kohtien avulla:

Suunnitelmallista johtamista ja toimintaa tukevat rakenteet kunnissa

- ✓ Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava **toimielin** (EPT-laki 523/2015; kuntalaki 410/2015) johtaa tehtävää työtä tilannetietoon nojaten, arvioi sitä säännöllisesti sekä mahdollistaa tarvittavan toiminnan varmistamalla siihen resurssit.
- ✓ **Monialainen työryhmä** seuraa päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta, kokoaa yhteen olennaisten yhteistyökumppanien (kunnan eri hallinnonalat, hyvinvointialue, poliisi, alkoholi- ja tupakkavalvonta, järjestöt, elinkeinoelämä) asiantuntemuksen sekä suunnitelmaan nojaten toimeenpanee ehkäisevää päihdetyötä kaikissa ikäryhmissä haavoittuvia ryhmiä unohtamatta raportoiden siitä säännöllisesti toimielimelle.
- ✓ Toimijoita ja toimintaa yhteensaattavalla **ehkäisevää päihdetyötä koordinoivalla yhdyshenkilöllä** on selkeä tehtäväkuva ja tarpeita vastaavasti varattu resursseja työhön.
- ✓ **Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma** kattaa myös ehkäisevän päihdetyön perustuen kunnan päihde-, tupakka- ja rahapelitilanteeseen, jonka pohjalta asetetaan tavoitteet ja yhdessä eri kumppanien kanssa edistettävät toimet aikatauluineen.
- ✓ Kunnan eri toimintaa ohjaavien suunnitelmien ehkäisevää päihdetyötä koskevat linjaukset, kuten myös hyvinvointialueen ehkäisevää päihdetyötä ohjaavien suunnitelmien sisällöt on sovitettu yhteen.

Perusta vaikuttavalle ehkäisevälle päihdetyölle

- ✓ Kunnassa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä sekä eri-ikäisten kuntalaisten päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä ja rahapelaamisen ja niistä aiheutuvien haittojen yleisyyttä **seurataan** ja siitä **raportoidaan**

säännöllisesti päättäjille ja kuntalaisille suojaavia ja riskitekijöitä ja haavoittuvien ryhmien näkökulmaa unohtamatta (ks. Markkula ym. 2022; THL, Sotkanet: Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit).

- ✓ Kunnassa edistettäväksi toimiksi on valittu ensisijaisesti sellaiset, jotka ovat **tutkitusti vaikuttavia** ja joiden **toimivuudesta** on hyviä kokemuksia (ks. esim. Markkula ym. 2022).
- ✓ **Eri hallinnonalat ja toimijat** on sitoutettu toteuttamaan ja seuraamaan ehkäisevää päihdetyötä ohjaaviin suunnitelmiin valittuja toimia.
- ✓ **Eri ikäryhmät, haavoittuvat ryhmät ja eri elämäntilanteet** on huomioitu ehkäisevää päihdetyötä ohjaavissa suunnitelmissa.
- ✓ **Kuntalaisten osallisuutta** vahvistetaan ehkäisevässä päihdetyössä, sen tietoperustan vahvistamisessa, suunnittelussa ja kehittämisessä (esim. asukasraadit, kokemusasiantuntijatoiminta, turvallisuuskävelyt), siihen liittyvässä päätöksenteossa (esim. anniskeluluvista annettavat lausunnot, päätösten vaikutusten arviointi ennalta) sekä toimeenpanossa (esim. naapuruston vanhempien yhteiset pelisäännöt, ravintoloiden asiakasarviointit).
- ✓ Päihde-, tupakka- ja rahapelihaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa **tietoa** tarjotaan monikanavaisesti niin yksilöille kuin koko väestöllekin.
- ✓ **Viestinnässä** nojataan eettisiin periaatteisiin, huomioidaan kohderyhmä kehittämällä sisältöä sen kanssa yhteistyössä sekä vältetään moralisointia ja pelottelua (ks. Markkula ym. 2022).
- ✓ Päihde- ja riippuvuusilmiöön liittyvää **stigmaa** vähennetään moninaisin toimin (ks. Strand ym. 2023).
- ✓ **Osaavista ammattilaisista** pidetään huolta: osaamista johdetaan, eri hallinnonalojen ehkäisevän päihdetyön osaamistarpeita seurataan suunnitelmallisesti ja toimivien mallien käyttöönottoa tuetaan koulutuksin (vrt. esim. Rautava ym. 2023).

Yhteisöjen arkeen toimivat käytännöt

- ✓ Poliittisessa päätöksenteossa on edistetty **julkisten tilojen ja kunnan tilaisuuksien** päihtettömyyttä, savuttomuutta tai nikotiinittomuutta ja rahapelaamattomuutta (esim. anniskelun kieltäminen tai rajoittaminen tietyllä alueella, ks. alkoholilaki 1107/2017, 44 §; Savuton kunta -toiminta; harrastetilojen vuokrasopimusten savuttomuus).
- ✓ Eri-ikäisten ja haavoittuvien ryhmien päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen **puheeksiottamista ja niihin liittyvää varhaista tukea** edistetään, tuetaan ja seurataan luomalla eri toimijoiden yhteiset käytännöt (ks. THL: www.thl.fi/puheeksiotto).
- ✓ **Eri ikäisten lasten vanhemmuuden tukemiseen** on luotu yhteiset käytännöt yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.
- ✓ Eri-ikäisten ja haavoittuvissa tilanteissa elävien ihmisten tavoittamiseksi on käytössä soveltuvia **etsivän ja löytävän työn menetelmiä**.
- ✓ **Varhaiskasvatuksessa** on käytössä lapsen vanhemman päihteiden käytön vuoksi heränneen huolen puheeksi ottamiseksi yhteinen toimintatapa, joka perustuu kunnioittavuuteen ja luottamuksellisuuteen sekä sujuvaan yhteistyöhön lastensuojelun kanssa (ks. esim. Markkula ym. 2018).

- √ **Kouluissa ja oppilaitoksissa** ehkäisevä päihdetyö on huomioitu kokonaisvaltaisesti osana arkea (johtaminen, yhteisöllinen ja yksilöllinen opiskeluhoito, päihdekasvatus, opintojen tuki, huoltajien ja oppilaiden / opiskelijoiden osallisuus, laaja-alainen yhteistyö) (ks. THL, Ehkäisevä päihdetyö kouluissa ja oppilaitoksissa -verkkosivut; THL 2023a; THL 2023b; Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015).
- √ **Nuorisotyössä ja muissa eri-ikäisten vapaa-ajan ympäristöissä** tuetaan monipuolisesti nuorten päihdeettömyyttä, savuttomuutta ja rahapelaamattomuutta vahvistaen suojaavia tekijöitä ja elämönhallintataitoja, ottamalla käyttöön käytön puheeksiottoon mallin sekä tukemalla tarvittaessa varhain (ks. Markkula ym. 2022; EHYT: Nuorisotalon osaamiskeskukset > Materiaalia nuorisotalon ammattilaisille).
- √ Kunnan **työpaikoilla** päihdeohjelma on ajantasainen ja kattaa päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyn, puheeksioton ja tuen piiriin ohjauksen sekä kunta kannustaa muita työnantajia päihdeohjelmien käyttöönottoon (ks. lisää Akava ym. 2015; Työturvallisuuskeskus 2021; Työterveyslaitos 2021; A-klinikkasäätiö, Ota puheeksi päihteet työpaikalla -verkkokurssi; Markkula ym. 2022).
- √ Saatavuuden sääntelyyn nojaavaa yhteisölähtöistä **Pakka-toimintamallia** edistetään laadukkaasti (ks. Fors ym. 2013; THL 2017c; THL: www.pakka.fi; THL, Pakka-verkkokoulu; Holmila ym. 2009).

Yhdessä enemmän

- √ Keskeiset yhteistyökumppanit on kartoitettu ja sitoutettu mukaan mukaan ehkäisevään päihdetyöhön ja luotu yhteistyölle toimivat rakenteet (esim. monialainen työryhmä, toimintasuunnitelman tavoitteet ja toimet) (ks. Markkula ym. 2022).
- √ Hyvinvointialueen kanssa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä sovitetaan yhteen sopimalla vastuista, keskeisistä yhdyspinnoista, yhteisistä tavoitteista ja toimista (esim. HYTE-neuvottelut, alueellinen hyvinvointisuunnitelma tai EPT-suunnitelma) (ks. Markkula ym. 2022).
- √ Ehkäisevää päihdetyötä toteuttavien järjestöjen ja muiden toimijoiden työtä tuetaan (esim. tilat, kohtaamispaikat ja avustukset).

Päätäjillä on keskeinen rooli kunnassa tehtävän vaikuttavan ehkäisevän päihdetyön mahdollistajina. Päätäjän avuksi on koottu oma vinkkilistansa Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueilla -julkaisuun (Markkula ym. 2022) (ks. alla).

Vinkit päättäjille ehkäisevään päihdetyöhön

- Tunne alueesi päihde-, tupakka- ja rahapelitilanne sekä päihde- ja riippuvuushaittojen ehkäisemiseksi tehtävä työ.
- Varmista tilanteen ja työn seuranta ja raportointi.
- Varmista ehkäisevän päihdetyön laadukas johtaminen ja koordinointi – nimeä vastuutahot, kokoa ja aktivoi monialaiset verkostot, huolehdi suunnitelmallisuudesta.
- Varmista, että alueellasi tehtävä ehkäisevä päihdetyö perustuu käytäntöihin, joiden toimivuudesta on luotettavaa tietoa.
- Varmista, että työn laadukkaalle toteuttamiselle on riittävät resurssit.
- Hyödynnä alueeltasi löytyviä voimavaroja, kuten työn kannalta oleellisia verkostoja, osaavia eri alojen ammattilaisia ja hyviä toimintatapoja.
- Varmista, että ehkäisevä päihdetyö toteutuu kaikkien eri ikäryhmien kohdalla, riskiryhmiä unohtamatta.
- Nosta kuntalainen ehkäisevän päihdetyön keskiöön – varmista osallisuus esimerkiksi mahdollistamalla järjestöyhteistyö, hyödyntämällä kokemusasiantuntijuutta ja käyttämällä asukas- ja asiakasraateja.

6 Lopuksi

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen ja eriarvoisuuden kaventaminen sekä vaikuttava ehkäisevä päihdetyö tarvitsevat toisiaan.

Niin YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) kuin Maailman terveysjärjestö WHO Euroopan United Action for Better Health in Europe -työohjelman (2020–2025) kantavia periaatteita on eriarvoisuuden vähentäminen ja niissä peräänkuulutetaan toimia, joilla terveyseroja voitaisiin kaventaa. Elintavat, kuten alkoholin ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö, on yksi keskeisimpiä tekijöitä, joka selittää yhteiskunnallisen aseman ja terveyden välistä yhteyttä.

Alkoholin aiheuttamat haitat kasautuvat erityisesti alemmille sosioekonomisille ja haavoittuville ryhmille. Esimerkiksi alimmalla tuloryhmällä on selvästi muita korkeampi kuolleisuus alkoholiperäisiin tauteihin ja alkoholimyrkytyksiin. Esimerkiksi alimmalla tuloryhmällä on selvästi muita korkeampi kuolleisuus alkoholiperäisiin tauteihin ja alkoholimyrkytyksiin (THL 2021). Alkoholikuolleisuus selittää suuresti myös odotettavissa olevia elinajanodotteiden eroja eri tuloryhmien välillä (Probst ym. 2020; Mackenbach ym. 2015).

Myös tupakointi on jakautunut epätasaisesti väestöryhmien kesken aiheuttaen ja ylläpitäen edelleen terveyden eriarvoisuutta. Vaikka tupakointi on vähentynyt

pitkällä aikavälillä kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä, niin matalammassa sosioekonomisessa asemassa olevat tupakoivat edelleen korkeammassa olevia yleisemmin. On myös näyttöä, että matalammassa asemassa olevat lopettavat tupakoinnin epätodennäköisemmin kuin korkeammassa asemassa olevat. (Ruokolainen 2021.)

Suomalaisten huumeiden kokeilu ja käyttö ovat yleistyneet 1990-luvulta lähtien. Myös huumekuolemat ovat olleet kasvussa, ja kuolleiden keski-ikä on laskenut. (Rönkä ym. 2020; Karjalainen ym. 2023.) Huumeriippuvuus ja huumekuolemat ovat vahvasti yhteydessä sosiaaliseen huono-osaisuuteen. Huono-osaisuus tekee huumeita käyttävistä haavoittuvamman ryhmän, mikä voi lisätä huumeiden käyttöä. Toisaalta mitä riskialttiimpaa huumeiden käyttö ja käyttötavat ovat, sitä enemmän huono-osaisuuden todennäköisyys kasvaa. (Rönkä 2020.)

Vastaavasti rahapelaamiseen on yhdistetty moninaista yhteiskunnallista huonompiosaisuutta. Yhteys on havaittu muun muassa rahapelaamisen ja sellaisiin ryhmiin kuulumisen välillä, jotka saivat työttömyysetuutta, sairauspäivärahaa, työkyvyttömyyseläkettä tai/ja toimeentulotukea. Esimerkiksi toimeentulotukea saaneista neljänneksellä oli riskitason pelaamista tai peliongelma. (Latvala ym. 2021.)

Eriarvoisuuteen vaikuttavat monimutkaiset, toisiinsa kietoutuneet tekijät. Esimerkiksi pelkkä alkoholin kulutus tai kulutustapa ei selitä alkoholikuolleisuuden eroja. Eriarvoisuuden vähentäminen vaatiikin kokonaisvaltaista työtä paitsi koko yhteiskunnan, mutta myös yhteis- ja yksilötasolla. Esimerkiksi näiden tuotteiden saatavuus selittää eroja. Tutkimuksessa havaittiin, että tupakan myyntipaikkoja oli enemmän alueilla, joissa asukkaiden tulotaso oli matalampi (Pätsi ym. 2023). Aiemmin on todettu rahapeliautomaattitiheyden olevan korkeampi niillä postinumeroalueilla, joissa on runsaasti työttömyyttä, paljon pienituloisia ja vähän korkeakoulutettuja (Selin ym. 2018).

Selvää on, että tarvittavien toimien kokonaisuuteen kietoutuu myös laajempi hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen, ja siksi päihde- ja riippuvuushaittojen ehkäisy on tärkeää huomioida osana siihen liittyviä rakenteita ja työtä kunnissa. Kuntien ehkäisevä päihdetyö onkin tiivis osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehtävää työtä sekä sitä koskevaa suunnittelua ja raportointia (Sote-järjestämislaki 612/2021; EPT-laki 523/2015).

Lakisääteiset rakenteet ajan tasalle.

Ehkäisevän päihdetyön toimintakenttä on muuttunut merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä siirtyi vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille. Muutos on ollut suuri ehkäisevän päihdetyönkin näkökulmasta. Monissa kunnissa vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä on ennen uudistusta levännyt vahvasti sosiaali- ja terveydenhuollon harteilla (Warpenius & Markkula 2018). Vastuut kunnan ehkäisevässä päihdetyössä onkin pitänyt ratkaista monessa kunnassa vuodenvaihteessa kokonaan uudelleen. Käsillä olevan kyselyn tulokset osoittavat, että työ oli toukokuussa 2023 ollut vielä monessa kunnassa kesken.

Toisaalta monissa kunnissa ratkaisuja on jo tehty. Uudistus tarjoaakin luontaisen mahdollisuuden tarkistaa kunnan aiempien ratkaisujen toimivuus: ovatko rakenteet tukeneet työtä riittävästi? Ovatko valitut menetelmät ja mallit olleet toimivaksi todettuja ja suositeltuja? Onko työn tekeminen ollut mahdollista varatuilla resursseilla? Eri kuntien tekemiä ratkaisuja kannattaakin vertailla, ja rakentaa niiden pohjalta oman kunnan tilanteeseen parhaiten sopiva malli ehkäisevän päihdetyön järjestämiseksi. Se voi tarkoittaa pienissä kunnissa esimerkiksi seudullisia, eli joidenkin kuntien tai kuntaryppäiden yhteisiä ratkaisuja ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin, monialaisen työryhmän ja suunnitelman suhteen. Eritoten seudullisia ratkaisuja etsittäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että toimeenpano on riittävää kuntatasolla, eli loppupeleissä nekin vaativat myös kunnan toimintaympäristön aktivoimista viime kädessä. Jatkossa onkin tärkeää huolehtia siitä, että kunnissa on riittävästi asiantuntemusta ja resursseja hallinnonalat ylittävän ja monitoimijaisen työn koordinoimiseen.

Hyvinvointialue aktiivisena kumppanina ja työn tukijana.

Vuoden 2023 alusta voimaantullut ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevaan lakiin (523/2015) tehdyn muutoksen myötä ehkäisevä päihdetyö kuuluu jatkossa kuntien lisäksi hyvinvointialueille. Vastaava tilanne on hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisessä, jonka osa ehkäisevä päihdetyökin on (Sote-järjestämislaki 612/2021).

Hyvinvointialueen vastuulla on eritoten sosiaali- ja terveystaloudissa tehtävä ehkäisevä päihdetyö (esim. varhainen tunnistaminen, mini-interventio ja tupakasta vieroitus), ja sen järjestämismääräyksiin kuuluu myös tiedottamisesta, osaamisen vahvistamisesta, toimien yhteensovittamisesta ja asukkaiden osallistamisesta huolehtiminen (EPT-laki 523/2015; ks. terveydenhuoltolaki 1326/2010, 20 §; sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7b §). Hyvinvointialueen tasolla johdetaan ehkäisevää päihdetyötä tiedolla, eli seurataan, arvioidaan ja raportoidaan väestön päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta ja ehkäisevää päihdetyötä sekä suunnitellaan toimia yhteistyössä kumppanien kanssa (Sote-järjestämislaki 612/2021).

Hyvinvointialueille kuuluu myös kuntien tukeminen asiantuntemuksella ehkäisevässä päihdetyössä. Vastaavasti kunta tarjoaa tukeaan hyvinvointialueelle. Tuesta ja sen sisällöistä kuntien ja hyvinvointialueen on sovittava yhdessä esimerkiksi hyvinvointialuetasolta ehkäisevää päihdetyötä ohjaavaa toimintasuunnitelmaa laadittaessa ja siinä onnistumista voi arvioida vuosittaisissa HYTE-neuvotteluissa. Hyvinvointialueen tarjoama tuki voi olla hyvin moninaista (ks. esim. Markkula ym. 2022) ja se voi huomioida alueen kuntien erilaiset tarpeet. Se ei kuitenkaan tarkoita, että hyvinvointialue hoitaisi kuntien lakisääteiset ehkäisevän päihdetyön tehtävät, vaan tuki tulee yhdessä tekemisen kautta, jossa kummallakin on omat roolinsa, mutta tavoite on monesti sama. Käytännön ratkaisut ovat aina hyvinvointialuekohtaisia. Esimerkiksi Pakka-toimintamallissa hyvinvointialueella voi olla hyvinvointialuetasolla toimiva tarjontatyöryhmä, jossa suunnitellaan laajemmat linjaukset alueen kuntien ja yhteistyökumppanien kanssa yhdessä, mutta yhteiset toimet käytännössä toteutetaan kuntien toimesta paikallistasolla. Lisävoimaa saadaan tällöin

useammassa kunnassa samaan aikaan toteutetuista toimista sekä yhteisestä ideoinnista, ja niiden pohjalta hyvinvointialueen tasolla tehdyistä yhteisistä materiaaleista. Kustannukset jaetaan sovitusti.

Luomalla selkeän työnjaon hyvinvointialueen ja kuntien työ tukee toisiaan, ja parhaimmillaan ne pystyvät luomaan aiempaa vaikuttavamman ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuden alueelle. Olennaista on pitää mielessä, että hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevat sosiaali- ja terveysterveystoimet eivät voi yksinään ratkaista ehkäisevän päihdetyön kokonaisuutta, vaan tarvitaan työtä kuntalaisten arkiympäristöissä. Tämä työ on kuntien vastuulla. Tarpeen on luoda sujuvat yhdyspinnat esimerkiksi kuntien nuorisotyöstä ja ohjaamotoinnista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin muun muassa päihteiden käytön varhaisen tuen ja tunnistamisen prosessien toimivuuden varmistamiseksi. Vastaavasti järjestöyhteistyöstä ehkäisevässä päihdetyössä on tarpeen pitää huolta, ja pohtia miten niin kunnat ja hyvinvointialuekin voi sitä osaltaan edistää.

Kun tiedetään kuka johtaa, koordinoi ja yhteen sovittaa ehkäisevää päihdetyötä, mitä kuuluu kenenkin vastuulle, mikä on päihde-, tupakka- ja rahapelitilanne, miten kehittämiskohteisiin ja huoliin tartutaan sekä miten pidetään vahvuuksista huolta myös jatkossa, voidaan saavuttaa tuloksia. Onnistuminen tarkoittaa elinvoimaisia asukkaita, mikä on kaikkien etu.

Lähteet

- Akava, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kirkon työmarkkinalaitos KiT, KT Kuntatyönantajat, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK, Valtion työmarkkinalaitos VTML (2015). Päihdehaitat hallintaan! Suositus päihdeongelmien ennaltaehkäisystä, päihdeasioiden käsittelystä ja hoitoonohjauksesta työpaikoilla.
- A-klinikkasäätiö, Ota puheeksi päihteet työpaikalla -verkkokurssi. (Luettu 11.8.2023).
- Babor T, Casswell S, Graham K, Huckle T, Livingston M, Österberg E, Rehm J, Room R, Rossow I & Sornpaisarn B (2022). Alcohol: No Ordinary Commodity: Research and public policy (3rd edn). Oxford University Press.
- EHYT: Nuorisoalan osaamiskeskukset > Materiaalia nuorisoalan ammattilaisille. (Luettu 11.8.2023).
- EMCDDA (2019). European Prevention Curriculum: a handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Publications Office of the European Union.
- Fors R, Heimala H, Holmila M, Ilvonen S, Kesänen M, Markkula J, Saunio A-L, Strand T, Tamminen I, Tenkanen T, Warpenius K (2013). Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy – Käsikirja yhdessä toteutettavaan Pakka-toimintamalliin. THL, Kide 23/2013.
- Hietanen-Peltola M & Korpilahti U (toim.) (2015). Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL, Ohjaus 7/2015.
- Koskinen H & Virtanen S (toim.) (2023). Päihdetilastollinen vuosikirja 2022: Alkoholi ja huumeet. Suomen virallinen tilasto (SVT): SVT_PTVK_2022.
- Koskinen H & Virtanen S (2022). Tupakkatilasto 2021. Korkeakouluopiskelijoiden tupakointi vähentynyt, mutta nuuskaaminen lisääntynyt. SVT, THL, Tilastoraportti 40/2022.
- Kuntalaki (410/2015).
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämiseksi (523/2015).
- Latvala T, Lintonen T, Browne M, Rockloff M & Salonen A (2021). Social disadvantage and gambling severity: a population-based study with register-linkage. European Journal of Public Health, vol 31: 6; 1217-1223.

- Mackenbach JP, Kulhanova I, Bopp M, Deboosere P, Eikemo TA, Hoffmann R, Kulik M, Leinsalu M, Martikainen P, Menvielle G, Regidor E, Wojtyniak B, Östegren O, Lundberg O, EURO-GBD-SE Consortium (2015). Variations in the relation between education and cause-specific mortality in 19 European populations: a test of the "fundamental causes" theory of social inequalities in health. *Soc Sci Med* 2015:127:51-62
- Markkula J, Fors R, Hamilas M, Heimala H, Kejonen A, Kokkonen T & Tamminen I (2014). Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2013 – tietoa laadukkaaseen toiminnan pohjaksi. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2014.
- Markkula J, Karlsson N, Ollila H & Strand T (2022). Ehkäisevä päihdetyö: opas kunnille ja hyvinvointialueille. THL, Ohjaus 5/2022.
- Markkula J, Kytö S, Hakulinen T & Lindberg P (2018). Lastenneuvola ja varhaiskasvatus lapsen päihteettömän kasvuympäristön tukena. THL, Tiedä ja toimi -kortti 1/2018.
- Markkula J & Warpenius K (2017). Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2016 - sote- ja maakuntauudistuksen kynnyksellä. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2017.
- Probst C, Kilian C, Sanchez S, Lange S, Rehm J (2020). The role of alcohol use and drinking patterns in socioeconomic inequalities in mortality: a systematic review. *The Lancet* 2020: 5, 6 E324-E332, June 2020.
- Pätsi SM, Toikka A, Ollila H, Ruokolainen O (2023). Tupakan myyntipaikkojen alueelliset ja sosiodemografiset erot. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2023.
- Rautava E, Talvensuu T & Rantakari M (2023). Mielenterveysosaamisen johtamisen toimintamalli kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen johdolle ja esihenkilöille vuorovaikutustyötä tekevien työntekijöiden mielenterveysosaamisen vahvistamiseen. Käsikirja. Yhdessä mielessä – mielenterveysosaaminen paikalliseksi pääomaksi (2021–2023) -hanke.
- Ruokolainen O (2021). Socioeconomic differences in the use of tobacco : Finnish population-based studies. *Dissertationes Scholae Doctoralis Ad Sanitatem Investigandam Universitatis Helsinkiensis*.
- Rönkä S (2020). Huumekuolleisuus ja huono-osaisuus. Teoksessa Rönkä S & Markkula J (toim.). Huumetilanne Suomessa 2020. THL, Raportti 13.
- Rönkä S, Brummer-Korvenkontio H, Gunnar T, Hakkarainen P, Kailanto S, Karjalainen K, Kriikku P, Kuussaari K, Partanen A (2020). Katsaus ajankohtaiseen huumetilanteeseen: Huumeiden käyttö ja haitat ovat kasvaneet 2000-luvulla merkittävästi. THL, Tutkimuksesta tiivistä 33.
- Saarimäki M, Markkula J (2020). Ehkäisevä päihdetyö Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2020. Aluehallintovirastojen julkaisuja 2020.

- Selin J, Raisamo S, Heiskanen M & Toikka A (2018). Onko hajasijoitettujen rahapeliautomaattien suhteellinen määrä suurempi sosioekonomisesti haavoittuvilla asuinalueilla? Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018):3.
- Soikkeli M & Warsell L (toim.) (2013). Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja. THL, Kide 21. Tampere.
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014).
- Sote-järjestämislaki (612/2021).
- STM (2021). Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:14.
- STM (2015). Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. STM:n julkaisuja 2015:19.
- Strand T (2011). Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2011 – Missä mennään, minne haluamme? THL, Raportti 37/2011.
- Tamminen I, Jaari M (2017). Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2016. Aluehallintoviraston julkaisuja 22/2017.
- Terveydenhuoltolaki (1326/2010).
- THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Päihdeavainindikaattorit.
- THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuus -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Puheeksiotto ja mini-interventio: <http://www.thl.fi/puheeksiotto>.
- THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuus -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevä päihdetyö kouluissa ja oppilaitoksissa.
- THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön: <http://www.thl.fi/pakka>.
- THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja seuranta > Ehkäisevä päihdetyö kunnissa -kysely.
- THL, Sotkanet: www.sotkanet.fi > Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit.
- THL, Pakka-verkkokoulu: Pakka-toimintamalli käyntiin ja eläväksi.
- THL (2023a). Ehkäisevää päihdetyötä tehdään koulujen ja oppilaitosten arjessa. THL, Tiedä ja toimi.
- THL (2023b). Esimerkki vuosikellosta ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun - Koulun ja oppilaitoksen ehkäisevä päihdetyö. THL.

- THL (2017). Pakka-toimintamalli – Käynnistä toiminta ja varmista laatu. THL, Esite 2017.
- Työturvallisuuskeskus (2021). Työpaikan päihdeohjelman rakentaminen. (Luettu 11.8.2023).
- Työterveyslaitos (2021). Mielenterveyden työkalupakki, Päihdeohjelmatyökalu. (Luettu 11.8.2023).
- Warpenius K (2002). Kuka ottaisi vastuun?: Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkoston perustamisen arviointi. Raportteja, Stakes: 270.
- Warpenius K & Markkula J (2018). Ehkäisevän päihdetyön nykytila ja tulevaisuus kunnissa: Vuoden 2016 kuntakyselyn tuloksia. THL, Raportti 9/2018.
- Warpenius K & Markkula J (2020a). Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ovat vahvistuneet : tuloksia vuosien 2020 ja 2016 kuntakyselyistä. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2020.
- Warpenius K & Markkula J (2020b). Ehkäisevän päihdetyön sisällöt, toimet ja seuranta kunnissa: vuoden 2020 kuntakyselyn tuloksia. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 25/2020.
- WHO (2021). European Programme of Work 2020-2025: United Action for Better Health. Copenhagen.
- YK, Kestävän kehityksen tavoitteet, Agenda 2030. Verkossa: <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>.

Liitteet

Liite 1. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Julkinen valta huolehtii tämän lain mukaisesti alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisystä yhteistyössä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) päihteellä alkoholipitoisia aineita, huumausaineita sekä päihtymiseen käytettäviä lääkkeitä ja muita aineita;
- 2) ehkäisevällä päihdetyöllä toimintaa, jolla vähennetään päihteiden käyttöä ja päihteiden käytöstä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja.

Mitä tässä laissa säädetään päihteistä, koskee myös tupakkatuotteita ja rahapelaamista.

3 §

Ehkäisevän päihdetyön on perustuttava päihteiden käytön ja siitä aiheutuvien haittojen seurantaan, käytettävissä olevaan tieteelliseen näyttöön ja hyviin käytäntöihin.

Ehkäisevässä päihdetyössä tulee kiinnittää huomiota myös muille kuin päihteiden käyttäjille aiheutuviin haittoihin.

4 §

Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kehittää ja ohjaa ehkäisevää päihdetyötä koko maassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä tukevat toimialueensa kuntia ja hyvinvointialueita ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä. (8.7.2022/549)

5 § (8.7.2022/549)

Kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Hyvinvointialue tukee alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä ja huolehtii 2 momentissa tarkoitetuista ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Kunnan toimielimen ja hyvinvointialueen tehtävänä on:

- 1) huolehtia alueensa päihdeolojen seurannasta ja niitä koskevasta tiedotuksesta;
- 2) huolehtia siitä, että päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle;
- 3) lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa tehtävissään;
- 4) esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia hallinnossaan, kunnassa erityisesti sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimissa sekä elinkeinotoimissa;
- 5) huolehtia siitä, että 1–4 kohdassa tarkoitettut toimet sovitetaan yhteen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyössä sekä poliisin, alkoholilain (1102/2017) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnasta vastaavien viranomaisten, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

Kunnan ja hyvinvointialueen ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 ja 7 §:ssä säädetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista.

6 § (8.7.2022/549)

Kunnan ja hyvinvointialueen tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä omilla toimillaan.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista säädetään lisäksi hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 29 §:ssä.

7 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 2015.

Tällä lailla kumotaan raittiustyölaki (828/1982).

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Vaasa

2023